

Natur & miljø

Nr. 6 1996 • Pris i lossalg kr. 39 • Norges Naturvernforbund

Miljøåret

**Fjellreven
skal
reddes**

**50 år i
Naturvern-
forbundet**

**POLHAVETS
TJUKKAS
VENDER
TILBAKE**

9 770802 461002

Hvalrossen ble slaktet ned fordi den har tenna på tørk. Nå er den tilbake helt nord i kongeriket.

Er høyfjellets nysgjerrige storsjarmør for dum til å overleve?

Har det skjedd noe på miljøfronten i år?

Veldig vriene veivalg i vintermørket

Salamander fikk sving på sørlandske hovedvei

Hva hadde fuglereservatet på Øra vært uten forsvarets skytefelt?

Barn og bøssebærere boikottet ikke

Naturopplevelser i ord og bilder

FASTE SPALTER: skråblikk 2 • nyheter 4 • grønn pepper 9 • naturfotografen Asgeir Helgestad 32
• liv i laga 50 • på klingen 54 • Blekkulf 58 • lesernes galleri 62

FORSIDE: Tom Schandy

TRYKK-IMPONERT

Norske Impregneringsverkers Forening er ute med en pressemelding. En imponerende sådan. Bakgrunnen er avisskriverier om at trykkipregnet trevirke i sandkasser og lekeapparater kan være farlig for brukerne, altså barna. Det er imidlertid ingen grunn til bekymring, det er nemlig utrolig hva disse barna tåler.

I meldingen heter det at barn må spise mellom 10 og 30 kg

SKRÅBLIKK BEKLAGER

Vi ser oss oss leie for at vi, ved en inkurie, kom til å spøke med sauer og sauehold for en tid tilbake. Reaksjonene har ikke uteblitt. Vi burde visst bedre og lover å nesten aldri gjøre det igjen.

I stedet vil vi slå et slag for sauenæringen. Forære bort en god ide så å si. Det ser jo ut til å være god butikk å stå og selge spekepølser langs veien. Hvorfor ikke selge sauekjøtt på bensinstasjonene også? Fina-lår!

Eksempel på ufarlig sandspising – en smårolling nyter et par bøtter.

sand som en engangsdose for at det skal være farlig.

Det å spise for eksempel syv kilo sand (som en engangsdose) gjør ingenting, hvis vi har forstått dette rett.

Hva så med inntak over lang tid? Vi siterer fra pressemeldingen: «Hvis barnet spiser 1/2 kg sand daglig i sommerhalvåret over en fem-års periode vil det kunne få milde utslett», sitat slutt.

Vi er imponert, men det er vel muligens en sak for barneombudet hvordan man kommer frem til disse resultatene?

DYRA ER DESPERATE NÅ

Isbjørnen er truet av miljøgifter. Enkelte eksemplarer av arten ser imidlertid ikke ut til å være helt handlingslammet av den grunn.

Under bergingen av fiskebåten Barentstrål ble redningsmannskapene overrasket av en isbjørn som kom om bord og stjal overlevingsdraktene, skriver Dagens Næringsliv. Avisen nevner ellers ikke et ord om draktene passet.

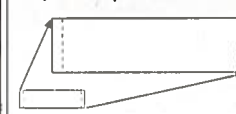
BANNER I KJERKA

PADDETUNNELER NÅ!

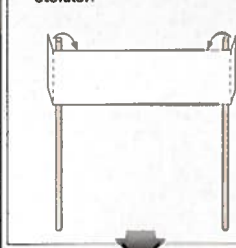
HVIS IKKE NÅ – NÅR DA?

Slik gjør du:

1. Forstør bannerteksten på sjefens kopimaskin.

2. Fest banneret til passende stoffer.

3. Du er nå klar til å gå rundt Stortinget eller noe annet når du har tid

IKKE BARE ØRN – MEN BLENDA-ØRN

Hvithodet havørn er den første arten som har kommet seg fullstendig etter Exxon Valdez-ulykken, melder et amerikansk nyhetsbyrå. Den er forhåpentligvis blitt helt hvithodet igjen.

FANESAK FOR RØNBECK?

Flere fylker vurderer nå å bygge paddetunneler. Paddene er spesielt trafikkutsatt i forhold til frosker. Ikke fordi de er trege, men fordi de er giftige. Paddene stoler på at et par skikkelige giftvorter er

nok til å skremme vannet av radiatoren på bilene. Foreløpig ser det ut til at bilene er giftigst, og det er meldt om få tilfeller hvor større personbiler er ødelagt av paddegift.

Her har Sissel Rønbeck en glimrende anledning til å markere seg som grønn samferdselsminister.

GIFTNEMDA OG 2,4-D

Som kjent har Landbruksdepartementets giftnemnd ikke funnet å ville anbefalle nye restriksjoner på den nåværende bruk av fenoksyssyrer i skogbruket. I Norge sprøytes årlig ca. 100 000 dekar plantefelt med slike midler. Tilliten til giftnemda styrkes ikke i denne saken om vi skal tro The Observer (21. mars 1971) der det beskrives et tilfelle hvor 3/4 av fugleegg

som ble utsatt for for sprøyting med 2,4-D like etter leggingen forble uklekt. Unger som klektes viste tegn til lammelser, misdannelser av klør, ryggrad, fjær og kjønnsorganer, selv om 2,4-D-sprøytingen i Norge foregår etter helle-sesongens avslutning virker overnevnte beslutning «frynsete».

Norsk Natur nr 4, 1971

NATURVERN FORBUNDET

Utgiver:

Norges Naturvernforbund
Postboks 2113 Grünerløkka,
0505 Oslo, Norge.

Besøksadresse:

Nedregate 7

Tlf: 22 71 55 20

E-post: redn@sn.no

Telefaks: 22 71 56 40

Bankgiro: 8200.01.44203

Postgiro: 0803 5 09 46 02

Redaktør: Arild Svalbjørg

Fotoredaktør: Bård Løken

Redaksjonssekretær:

Jens Petter Toldnæs

Journalister: Audun Garberg,

Siri Lehne Nilsen, Ole P. Pedersen

Redaksjonen: Ragnhild Noer, Jon Bjartnes,

Geir Kristian Lund, Knut Are Tvedt.

Annonser:

Naturvernforbundets Markedskontakt A/S

Tlf: 22 71 92 20

Design/lay-out: dEDSign, Ketill Berger

Sats, repro og trykk: Aktietrykkeriet A/S

Natur & Miljø trykkes på 100 % resirkulert

papir.

Abonnement institusjoner: kr. 340,-

Abonnement enkeltpersoner: kr. 225,-

Bestilles hos

Naturvernforbundets medlemservice,

Postboks 2113 Grünerløkka, 0505 Oslo.

Tlf: 22 71 55 20. Telefaks: 22 71 56 40.

■ Naturvernforbundet innestår ikke for miljøven-

ligheten til de bedrifter, tjenester eller produkter

som det annonseres for i Natur & Miljø.

norsk fagpresse®

Natur & Miljø er tilsluttet
Fagpressens Redaktørplakat

Ieder

En ny regjering

Det begynner å bli noen uker siden Thorbjørn Jagland stablet sin første regjering på beina. Etter hvert har den politiske debatten sett drevet seg om planleggingsministerens økonomiske rot. Men før det dreide det seg om miljøpolitikk. Det første Jagland sa som regjeringssjef var: «Jeg ønsker først og fremst å jobbe for et økologisk holdbart Norge». Og han fulgte opp. «Energiprisene må holdes høye for at folk skal spare, og sånn at det skal lønne seg å bygge ut alternative energikilder», sa han. «Grønn skattekommissjon», sa han med overbevisning.

Nå skal man ikke legge så mye vekt på regjeringserklæring. Gro var omtrent like klar i sin miljøretorikk som Jagland ved sin siste regjeringserklæring. Hun snakket om en «sektorovergripende og helhetlig miljøpolitikk som gjennomfører samfunnet». Vi er ikke sikre på at vi kommer til å se så mye til det økologisk holdbare norske huset heller. Men det er tegn til at Jagland mener mer alvor enn Gro gjorde.

Han flyttet en utbyggingskåt samferdselsminister over i kommunaldepartementet, og satte inn en tidligere miljøvernminister i stedet. Han satte inn en erklært skeptiker til nødverge-paragrafen i forhold til store rovdyr som justisminister. Han beholdt en miljøvernminister som i alle fall er engasjert. Han flyttet gass-Jens til Finans hvor han må tenke helhet i stedet for sektoriinteresser. Han har skilt Næring fra Energidepartementet, sånn at det kanskje ikke alltid vil være bra for Norge det som er

bra for Statoil og Hydro. Han fikk til og med et menneske inn i regjeringen som skal tenke langsiktig, og det er i seg selv bra for miljøet.

Likevel vil bli skuffet. Når Energidepartementet avslår anken mot NVEs konsesjon til gasskraftverkene vil vi bli skuffet. Når det drøyer med å fjerne unntakene fra CO₂-avgift fordi Jagland skylder sin politiske venn Yngve Haagensen såpass, blir vi mer skuffet. Og sånn kommer det til å gå ofte når Jaglands miljøvisjoner møter industriens, LOs og bilorganisasjonenes virkelighet. Jagland er jo ikke revolusjonær.

Når vi likevel er optimister, er det fordi miljøpolitikken er det området Jagland karest varsler en endring av. Det må bety noe.

Arild Svalbjørg

Arild Svalbjørg

NYE VEIER HJELPER IKKE MOT KØ

Det nytter ikke å bygge flere veier for å hindre køproblemer rundt storbyene. Det viser nye amerikanske undersøkelser. Norsk forsker tror det samme gjelder rundt norske byer.

N&M • Arild Svalbjørg

Ifølge teorien er det ikke veikapasiteten, men hastigheten på kollektivtrafikken som avgjør hvor lenge folk må stå i kø i rushtidene. Teorien ble lansert allerede tidlig på 60-tallet, men kritikerne har hevdet at det ikke har vært gode nok beviser for at det virkelig er slik. Amerikanske forskere har derfor undersøkt 17 hovedinnfartsårer til amerikanske byer. I 12 av de 17 hovedinnfartsårene stemmer teorien.

Sivilingeniør og forsker ved Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR), Egil Tombre, sier det er stor sannsynlighet for at det samme gjelder i Norge.

– Det vi hittil har sett på, låter til å støtte teorien, sier han. Tombre mener funnene må føre til en fundamental nytenkning i samferdselspolitikken her i landet.

– Det verste som har skjedd med vegplanleggingen her i landet er at man har lagt vekt på såkalte nytte/kostnadsanalyser. Du får enorme nytteverdier på at alle som sitter fast i rushet sparer et par minutter hver dag ved å øke veikapasiteten. Men nytte/kostnadsanalysene tar ikke hensyn til at biltrafikken bare øker, fram til hele fordelen med den nye veien er fullstendig spist opp, sier Tombre. Han understreker at det fortsatt er en del usikkerhet om teorien.

– Men så lenge vi ikke er

sikre, bør vi i alle fall ikke bygge nye motorveier som binder opp store beløp i lang tid framover, fastslår han.

NIBR er allerede i full gang

med å undersøke den såkalte Vestkorridoren ved Oslo, altså E18, jernbane og bussforbindelse fra Asker, Bærum og Oslo vest til sentrum.

Utbygging av E-18 ved Oslo kan gi mer kø, tror norsk forsker.

– Vi kan ikke trekke noen bastante konklusjoner før om ett til to år, men historiske data tyder på at teorien er riktig også her, sier Tombre. □

Slik utvikler trafikken seg

Rundt storbyene utvikler trafikken seg på følgende måte, mener forskerne:

1. Raskeste kollektivmiddel er like raskt som bil fra dør til dør.
2. Veikapasiteten bygges ut.
3. Biltrafikken øker, kollektivtrafikken går tilsvarende ned.
4. Kollektivtrafikken blir derfor dårligere og dyrere for samfunnet og den enkelte bruker. Den «onde sirkel» er i gang.
5. Etter hvert synker hastigheten i veinettet inntil bil og kollektivmiddel er like hurtig eller langsom. Situasjonen er ustabil fordi forandringer i tidsbruken med det ene eller andre reisemiddelet raskt blir oppdaget av «utforskerne» blant de reisende.

Fra dette utledes at hastigheten i veinettet bestemmes av hastigheten på beste kollektivmiddel fra dør til dør, ikke av veikapasiteten. □

Rekordhøye CO₂-utslipp fra Norge

De norske CO₂-utslippene blir rekordhøye i 1996. Mer trafikk, mer oljeutvinning, flere flyreiser og økt oljefyring sørger for kraftig økning av de norske utslippene i år.

N&M • Ole P. Pedersen og Audun Garberg

N&M Bulletin har samlet inn de ferskeste tallene fra de sektorene i Norge som står for de største utslippene av klimagassen CO₂. Konklusjonen er entydig; utslippene bare øker og øker – stikk i strid med regjeringens mål.

- Olje- og gassutvinning: opp 17 prosent.
 - Flyreiser: opp ti prosent.
 - Dieselsalget: opp ni prosent.
 - Salget av fyringsoljer: opp rundt 20 prosent.
 - Kysttrafikken øker.
- Summen blir ny «bestenotering» i CO₂-utslipp. I tillegg har Stortinget i år vedtatt å øke norske CO₂-utslipp med to millioner tonn, ved å bygge to gasskraftverk.

Ikke viktig nok

Norske politikere skyver klimaproblemet foran seg. Det er ikke viktig nok for dem, mener forsker ved Fridtjof Nansen institutt, Helge Ole Bergesen.

Bergesen er ikke overrasket over at CO₂-utslippene stadig stiger. Han mener økte energipriser er svært viktig for å redusere utslippene over tid.

– Avgiftspresset må flyttes over på energi, og alle typer energi må bli dyrere. Norge er i dag et av landene med raskest vekst i utslippene. Det skaper et troverdighetsproblem, nå som internasjonale

forhandlinger om en klimaavtale går inn i en avgjørende fase, sier Bergesen.

– På kort sikt er det imidlertid ikke mulig å gjøre noe særlig. Det krever en helt annen politisk realitet. Saken krever vanskelige, politiske beslutninger, og da er det lettere å skyve problemet foran seg, sier Bergesen. □

Liten økning fra 1994 til -95

CO₂-utslippene økte med en halv prosent fra 1994 til 1995. Det viser foreløpige tall fra Statistisk sentralbyrå (SSB).

De totale norske CO₂-utslippene økte fra 37,6 millioner tonn i 1994 til 37,8 i 1995. Tallene fra SSB er midlertidige, men den endelige statistikken vil neppe ligge langt fra dette.

Megamøller bygges i Danmark

Miljø- og energiminister Svend Auken åpner nå for bygging av enda større vindmøller i Danmark. Ny teknologi kan tredoble el-produksjonen.

N&M • Ole P. Pedersen

Den danske Skov- og naturstyrelsen, som er underlagt Miljø- og energidepartementet, har tidligere vært mot å plassere enda større vindmøller i det danske landskapet. Nå varsler imidlertid kontorsjef Henrik Knuth-Winterfeldt en kursendring, etter press fra Auken, industrien og Socialistisk folkeparti, skriver avisa Politiken.

1,5 megawatt per mølle

I dag selges og bygges vindmøller med en kapasitet på 600 kilowatt. Dette er imidlertid alt for lite i framtiden, og flere fabrikker kan nå lage møller med kapasitet på 1,5 megawatt.

To nye vindmøller vil dermed pro-

dusere like mye strøm som fem gamle. En ny mølle kan imidlertid være hele 90 meter høy, og vil dermed ruve betydelig i landskapet.

Avgjørelsen er viktig for de danske statsbanene, DSB, som tidligere i år la fram planer om å hente all sin elektrisitet til drift av jernbanen fra vindmøller. 80 vindmøller med kapasitet på 1,5 MW vil dekke dette behovet, ifølge DSB. Selskapet bidrar dermed til at Danmarks utslipp av klimagassen CO₂ går ned, ettersom mye av jernbandedriften i dag er basert på diesel.

Danmarks energi- og miljøminister Svend Auken har satt som mål at energiproduksjonen fra vindmøller skal tredobles innen år 2005. □

Nytt fra

NATURVERNFORBUNDET

Krever piggforbud

□ Naturvernforbundet krever piggdekkforbud i 34 byer, tettsteder og kommuner hvor luftforurensningen er stor.

– Piggdekkforbud er et effektivt virkemiddel for å hindre at folk får astma, allergi og andre luftveislidelser, sier generalsekretær Terje Kronen i Naturvernforbundet.

En rapport fra Statens Vegvesen anbefaler piggdekkforbud bare i de fire største byene, fordi det ifølge rapporten vil gi færre ulykker.

Sier nei til å brenne

□ Naturvernforbundet sier nei til å brenne returpapir, og reagerer mot at Miljøverndepartementet på nytt har gitt Norske Skog lov til å vente med å bygge en returpapirfabrikk i Norge.

– Forbrenning av papiravfall som kunne vært brukt til nytt papir er kortsiktig og forkastelig, mener Naturvernforbundet.

Håper på Ap-samarbeid

□ Arbeiderpartiets stortingsgruppe kan bli en viktig samarbeidspartner for å stoppe 410 kilometer nye høyspentledninger på Sør-Vestlandet, mener Naturvernforbundet.

Statnetts planlagte ledninger skal gi strøm til tre nye overføringskabler mellom Norge og utlandet. Naturvernforbundet, Stavanger Energi og Sira-Kvina kraftverk mener det er tilstrekkelig med en sjøkabel over Boknafjorden og opprusting av kraftledninger og kraftverk som allerede finnes.

Sprøytemiddelkrav innfridd

□ Sprøytemidler som inneholder såkalte hormonhermende stoffer skal fjernes fra markedet innen år 2000. De hormonhermende stoffene mistenkes for å skade forplantningsevnen til dyr og mennesker.

Landbruksdepartementet innførte forbudet etter at en rapport fra Naturvernforbundet i sommer påviste at slike hormonstoffer finnes i plantevernmidler som er i bruk i Norge i dag.

Nei til hovedsmåflyplass

□ En ny hovedflyplass for småfly bør ikke legges til Eggemoen på Ringerike, mener Naturvernforbundet. Luftfartsverket vil flytte småflytrafikken på Østlandet til Eggemoen når Fornebu blir lagt ned. Naturvernforbundet mener småflytrafikken bør legges til Gardermoen eller spres på de sju eksisterende flyplassene på det sentrale Østlandet for å spare Ringerike for oslofolks småfly.

Nye publikasjoner fra NATURVERNFORBUNDET

Dansen rundt gullfisken

Rapport
Naturvernforbundet
Kr 50,-
Om ressursene i Barentshavet og fiskerisamarbeidet mellom Norge og Russland. Utgangspunktet for rapporten er at fiskeressursene må sikres på lang sikt, fisken må brukes til menneskemat, med minst mulig forbruk av energi, og gi en rimelig fordeling av ressursene. Rapporten konkluderer med at dette sikres best ved bevisst satsing på kystfiske og spredt bosetting langs kysten.

Alle gode ting er trær

Informasjonsfolder
Blekkulfs Miljødetektiver/
Naturvernforbundet
Kr 20,-
Informasjon om trær og hvilke treslag vi har i Norge, tilrettelagt for barn og skolebruk. Folderen inneholder tre hefter og en plakat med de vanligste treslagene i Norge.

Veiplanlegging for redusert luftforurensning i byene

Rapport
Naturvernforbundet
Kr. 50,-
Om hvilke endringer som må til for at luftforurensning og alternativer til veiutbygging vurderes seriøst når det skal gjennomføres tiltak for samferdselssektoren i byene.

Fører økt framkommelighet på veinettet i byer til trafikkvekst?

Rapport
Naturvernforbundet
Kr. 50,-
Dersom et veiprojekt i by genererer ny trafikk, vil prosjektene få mindre positiv effekt på miljø, trafiksikkerhet og framkommelighet enn det som beregnes. I og med at det mangler direkte bevis for og imot trafikkvekst, blir det i stor grad et spørsmål om hvor sterkt man vektlegger beviser for eller imot.

Konsekvensutredning av veiplanlegging i by

Rapport
Naturvernforbundet
Kr. 50,-
Intervjuer med planleggere i Statens Vegvesen og kommunene om hva som hindrer at miljø blir en premiss for planleggingen. Planleggerne holdninger vil ha betydning for hvor fort utviklingen vil gå i retning av økte miljøhensyn på veisektoren. Tre prosjektledere i Statens Vegvesen og tre ansatte i kommunens helseavdeling er intervjuet.

NYHETER

ØKENDE GEN-SKEPSIS

Bioteknologinemnda sier nei til genmodifisert mais. For halvannet år siden sa nemnda ja.

- Nei takk, sa Bioteknologinemnda nylig til en ny genmodifisert mais. Da en tilsvarende mais-sak ble behandlet for halvannet år siden var svaret ja.

N&M • Siri Lehne Nilsen

- Det har blitt mer stuerent å komme med innvendinger mot genmodifiserte, mener Karen Johanne Baalsrud. Hun er representanten til Norges Naturvernforbund i Bioteknologinemnda. Baalsrud mener skeptisismen til genmodifiserte planter øker både blant fagfolk og politikere.

Gen med insektgift

Begge de to maisplantene har fått tilført et bakteriegen. Genet lager en insektgift, og beskytter planten mot angrep fra sommerfugllarven maisborer. Begge har også et gen som gir motstandskraft mot antibiotika.

I avslaget fra oktober i år argumenterer nemnda med at planter som produserer insektgift «... ikke vil være en langsiktig og bærekraftig løsning på insektproblemet i landbruket.»

For halvannet år siden sa nemnda at det var flere fordeler enn ulemper ved planter som lager gift mot insekter.

I den siste mais-uttalelsen er dessuten nemnda sterkt kritisk til at maisen

inneholder et gen som gir motstandskraft mot antibiotika. Det gjorde også den første maisen, men temaet ble overhodet ikke berørt i den forrige uttalelsen.

Liten betydning

- Tidligere har Bioteknologinemnda oftest sagt ja til godkjenning og samtidig påpekt hva som bør endres. Men «ja»-forbeholdene våre har trolig liten betydning. Selv om vi sinformulerer betenkelighetene våre, vil «ja, hvis ...» i praksis bety «ja», sier Baalsrud. Hun mener et «nei, hvis ikke ...»-svar har større mulighet til å påvirke plante-foredler-firmaene i riktig retning.

Ikke mer skeptisk

Svanhild Foldal i Bioteknologinemndas sekretariat er ikke enig i at nemnda generelt er blitt mer skeptisk til genmodifiserte planter. Samtidig sier hun at skeptikerne har blitt flere, men at de ofte taper avstemningene.

-Vi kan nok si at nemnda generelt er blitt mer kritisk til farene ved å bruke markørgener som er motstandsdyktige mot antibiotika. Det har vært stor oppmerksomhet rundt dette i den siste tiden. Men hovedårsaken til at nemnda har skiftet mening i denne saken er nok at man ikke har sett noen vilje hos industrien til å dokumentere at den genmodifiserte maisen er miljøvennlig, sier Foldal. □

Bokklubbens Barn har det overlegent største bokutvalget for barn fra 0-5* år!

Vårt velkomsttilbud til deg: Velg 3 barnebøker for bare kr 29,- tilsammen!

Det er i løpet av de første årene at grunnlaget for barnets senere utvikling blir lagt. Gode barnebøker gir deg en uvurderlig hjelp til å stimulere denne utviklingen, derfor er tilbudene i denne annonsen aktuelle for deg, akkurat nå.

Tilbudene i denne annonsen er bare begynnelsen på alle fordelene

Den spesielle fordelene med nettopp Bokklubbens Barn, er at du alltid velger blant de beste barnebøkene som er laget, og at bøkene er nøye tilpasset barnets alder! Velkommen som medlem – barnet har alt å vinne!

Du får bare de bøkene du selv velger

Hver måned får du medlemsbladet med fyldig informasjon om månedens barnebok. Ønsker du ikke månedens bok, kan du bruke servicekuponen eller ordrettelefonen døgnet rundt. Som medlem er du bare forpliktet til å kjøpe 3 bøker til vanlig medlemspris (for tiden mellom kr 79 og kr 149,- + porto/eksp. kr 14,-) i løpet av hele medlemstiden.

SPESIALTILBUD:

Velg 3 barnebøker for kr 29,- tilsammen!

Meld barnet inn nå!

☐ Ja, jeg vil bli medlem og jeg velger disse tre velkomstbøkene for kr 29,- tilsammen (fyll inn boknumrene).

Hvis noen er utsolgt, velger jeg disse:

☐ Jeg ønsker Den store barnesangboka I og II for kr 98,-. RG33950

Foresattes navn:

Adresse:

Postnr./sted:

Tlf.:

Barnets navn:

Fødselsdato:

Foresattes underskrift:

BB37166

*** Til deg som er over 5 år:**

Bokklubbens Barn har alderstilpassede tilbud for barn til de fyller 13 år.

Ring oss på telefon 2202 2240 for mer informasjon.

KAN SENDES
UPFRANKERT I NORGE.
BOKKLUBBENS
BARN
BETALER PORTOEN

SVARSENDING

Avtale nr. 155040/13

**Bokklubbens
Barn**
0042 OSLO

Det største utvalget av de beste barnebøkene, nøye tilpasset barnets alder!

ROVDYROMRÅDENE FYLLES – MED SAU

Antall sau i kjerneområdene for rovdyr øker flere steder i landet. Direktoratet for naturforvaltning (DN) vil ikke kommentere saken.

N&M • Jens P. Toldnæs

– **Jo større tap** en sauebonde har – jo flere dyr dyr skaffer han seg. Det er et resultat av rovdyrpolitikken, noe skal folk leve av på Lesja også.

Herredsagronom Jørn Botheim ved landbrukskontoret i Lesja er ikke overrasket over at antallet sau øker på tross av at fjellkommunen ligger midt i det definerte kjerneområdet for jerv i Sør-Norge.

– Utviklingen har gått i retning av færre bruk, men hvert bruk har flere dyr. Dette er i tråd med landbruksministerens politikk, sier han.

I 1980 var det totale saueantallet i Lesja 2992 vinterforede dyr fordelt på 101 bruk. I 1990 var antallet steget til 5145 dyr, mens antallet bruk var sunket til 93. I 1996 er antallet oppe i omlag 7000 dyr og nå har også antallet bruk steget til omlag 100.

Store tap

1980 var det første året med betydelige tap av sau i Lesja. 170 dyr ble tatt. I 1993 var antallet

steget til omlag 600. Tapstallene for i år er ikke klare enda, men den foreløpige rekorden på 1230 dyr ble satt ifjor. I følge Botheim står jerven for 80–90 prosent av tapene.

– Er det ikke litt rart at det er så attraktivt å drive med sau midt i et kjerneområde for rovdyr.

– Vi er en veldig ensidig landbrukskommune. Slik sett ligger vi på tredje plass i landet. Det å øke antallet sau er en måte å sikre seg på.

Kontorsjef Ingebrigt Stensås i Direktoratet for naturforvaltning ønsker ikke å kommentere økningen i antall sau i kjerneområdene foreløpig.

– Jeg har bare fått tallene over telefon, dessuten jobber vi med ny rovviltmelding sier han.

Mer i bjørneområdene

Også i bjørneområdene i Nord-Trøndelag øker saueantallet. Det totale saueantallet i Nord-Trøndelag har økt fra 40 352 dyr i 1993 til 41 959

dyr i 1995, i følge Trønder Avisa. Til sammen en netto økning på 1607 dyr.

Antall besetninger har steget fra 739 bruk i 1993 til 786 i 1995. En økning på 47 bruk.

Stig Hegdal ved landbruksavdelingen i fylket understreker at økningen stort sett ut-

gjøres av mindre bruk i størrelse fra 30–50 dyr. På den annen side er dette besetninger med livdyr hvor det kan forventes økt saueantall etter hvert. Hegdal utelukker derfor ikke at saueantallet i Nord-Trøndelag vil fortsette å øke i de nærmeste årene. □

Foto: Jørn Areklett Omre/NN/Samfoto

I kjerneområdene for rovdyr øker sauebesetningen kraftig.

STATSBYGG

FOU-rådgiver (miljø) til direktørens stab

Statsbygg er statens sentrale byggherre og eiendomsforvalter. Vi har som overordnet mål å dekke statlige virksomheters behov for lokaler på en kostnadseffektiv måte samtidig som hensynet til kultur, miljø og arkitektur ivaretas.

Økt satsing på FOU er her ett av virkemidlene, og en mindre enhet i direktørens stab er for tiden under oppbygging. For å styrke enheten skal det ansettes en rådgiver som kan vidreføre Statsbyggs satsing innenfor miljøsektoren.

For stillingen kreves utdannelse på universitetsnivå. Erfaring fra miljøarbeid samt kjennskap til bygge- og/eller eiendomsbransjen er av betydning for stillingen. Nyutdannede med særlig gode forutsetninger vil imidlertid kunne komme i betraktning. Selvstendighet og analytisk evne samt god muntlig og skriftlig fremstillingsevne vil bli tillagt stor vekt.

Kvinner oppfordres til å søke.

Stillingen lønnes i ltr. 40-44 i Statens lønnsregulativ, kr 260.931,- - kr. 280.531,- brutto pr. år. Fra lønnen trekkes 2% i innskudd til Statens pensjonskasse.

Nærmere opplysninger ved Stein Rognlien i tlf. 22 24 28 39 eller Lyder Braathen i tlf. 22 24 28 51.

Søknad merket: Rådgiver FOU sendes innen 5. desember 1996 til: Statsbygg, Personalseksjonen, Postboks 8106 Dep., 0032 Oslo.

Pyreneerhunden effektiv mot rovdyr

Sauebonde Bjørn Engen i Hattfjelldal har hatt store tap hvert eneste år som en følge av rovdyr. Inntil i år. Det har to pyreneerhunder sørget for.

N&M • Jens P. Toldnæs

Prosjektleder Inger Hansen ved Tjøtta Fagsenter er godt fornøyd med de foreløpige resultatene av pyreneerhundprosjektet i Hattfjelldal.

– Ja, både vi og bonden er godt fornøyd så langt. I mot-

setning til tidligere år har det vært lite skader. Alt kan riktig nok ikke krediteres hundene. Det har vært nedgang i skader andre steder også og dette må vi ta med i beregningen, sier hun.

Mister opptil 40 dyr

Bjørn Engen slapp to hundre dyr på beite i mai. Vanligvis mister han 20–40 dyr hvert år som en følge av at bjørn, jerv, gaupe og kongeørn har forsynt seg.

I år har pyreneerhundene trolig sørget for at tapet bare

er fire lam. Det er heller ikke funnet kadaver av disse som viser at de er tatt av rovdyr.

– Tidligere har det vært forsøkt med båndhund. Dette har ikke fungert. Nå har vi hatt to personer med løshund som har gått annenhver natt, forteller Hansen.

Skremmer alt

Den digre pyreneerhunden er en typisk vokterhund som gjør på alt fra bjørn til tømmerbiler for å skremme dem. Tidligere har det vært et problem at hundene har vært for

innpåsletne og skremt vettet av sauene også.

– Hvordan har dere fått bukt med dette?

– Vi «juksa litt» i år ved at vi brukte hunder som var behandlet med elektrisk halsbånd. Hundene ble ikke livredde for sauene etterpå, men holdt seg på respektfull avstand.

– Er dette en realistisk måte å drive sauehold på?

– Ja, men bare dersom staten går inn med tiltak som en følge av at det faktisk koster noe å ha rovdyr her i landet. □

ENØYDE RIDDERE

Så har de vært på banen igjen. Fra alle himmelretninger stormet de inn, viftet med vimplene, sporet kjøpphestene, svingte med sverdene og forsvant ut igjen: De enøyde riddere. Hva var anledningen?

Jo, det hadde seg slik at noen miljøorganisasjoner hadde samlet seg om en TV-aksjon til inntekt for en del miljøprosjekter rundt om i verden. En smule av vårt

“GI PENGER TIL MEG! NEI GI DEM TIL REDNINGS-SKØYTA”

overskudd skulle komme noen fattige, utsatte og truede mennesker

til gode. Vi fikk anledning til å sikre noen natur- og miljøkvaliteter som disse menneskene er avhengige av, for å kunne leve et menneskeverdig liv.

Men ikke før var TV-aksjonen introdusert før ridderne pakket ut den grønne fanen, hev seg i salen og gjøv løs på nyskapningen: Var nå dette de riktige prosjektene? Visste organisasjonene nok om prosjektene? Og var det nå de riktige menneskene som støttet prosjektene? For det er viktigere at givern har rent mel i posen enn at et sultent menneske får mel i posen, må vite! Slik fektende, med nyslipte og særdeles forargede pekefinger, dundret de inn på arenaen: Lem, Hauge, Oddekav, Ulateig, Bastesen, klopeti, klopeti, og glodde bistert på det nyfødte kreket av en TV-aksjon som prøvde å komme seg på beina og ut i verden.

Nei, det der står ikke til troendes, snørret Hauge, han hadde funnet ei dum, lita flause i aksjonsledelsen og syntes det var greit å piske løs på den. Resultater, resultater, ropte Oddekav. Gi penger til meg! Nei,

gi dem til redningsskøyta, skrek Bastesen. Gi blaffen, messet Ulateig.

Slik gampet de over valen, struttende av mot og edle hensikter. Samtlige alvorlig overbevist om at dersom verden ikke går etter min nese, så skal verden ha juling. Det blir verden bedre av. Samtlige frelst i troen på at det bare går én vei til et grønt mål: Min. Samtlige døde for begreper som felles mål, dugnad og raushet.

På den måten klarte disse ridderne å virvle opp en anselig støvsky rundt aksjonsofferet. Og i hælene på de bolde og brave løp selvsagt Dagbladets Ottar Jakobsen, lykkelig over å kunne lage noe fett av skråll og skrot.

Skikkelig fett ble det den 16.

oktober, da Dagbladet fant på å kline Kacis boikott ut over hele førstesida. Det klinet førte meg imidlertid fram til en problemstilling: Åtte kroner om dagen – det vil si innpå tre tusen kroner i året – hvor gjør de pengene seg best? I Dagbladets kasse eller i kassa til noen fattige bønder i Etiopia? Svaret gav seg selv!

Og så la støvskyen seg. Ridderne travet langs hvert sitt tråkk inn i hver sin solnedgang. Nå lukker de vel også hvert sitt øye, mette av hurlumhei, tilfredse over alle innhoggene, lykkelig uvitende om perspektiv og nyanser. Søtt! Men de hviler nok ikke lenge. Ved neste korsvei står Dagbladet og frister med mer fett.

Men hvem gidder å kjøpe det nå?

Arild Ådnem

Hvordan kan de som slapp ut den gule gass-skyen ved Holmestrand få ordføreren og Bellona til å stille opp i denne annonsen?

En ettermiddag i april 1993 steg det en gul sky opp fra Langøya ved Holmestrand. Katastrofealarmen gikk, og folk ble oppfordret til å holde seg innendørs.

Alle nyhetssendinger den kvelden handlet om den gule skyen. (25 av Dagsrevyens 30 minutter!)

Gasskyen stammet fra Langøya, hvor NOAH to uker tidligere hadde overtatt et anlegg for behandling av uorganisk spesialavfall.

Jeg er forbannet, sa Holmestrands ordfører til Aftenposten dagen etter ulykken.

Da faren var over, var Olaf Brastad fremdeles bekymret.

Er du ikke forbannet og bekymret lenger Brastad?

NOAH har ryddet opp på Langøya; de har etablert helt nye rutiner, de har utviklet en ny organisasjon og de har snart investert 100 millioner kroner for å gjøre anlegget bedre og sikrere. De har dessuten gjort det eneste riktige – spilt med åpne kort. I dag kan hvem som helst reise ut på Langøya og kikke på anleggene. Det de møter er et veldrevet anlegg, hvor sikkerheten tas på alvor. Slik så det ikke ut for tre år siden da NOAH overtok. Det var et ragnarokk der ute. Alt var kaos.

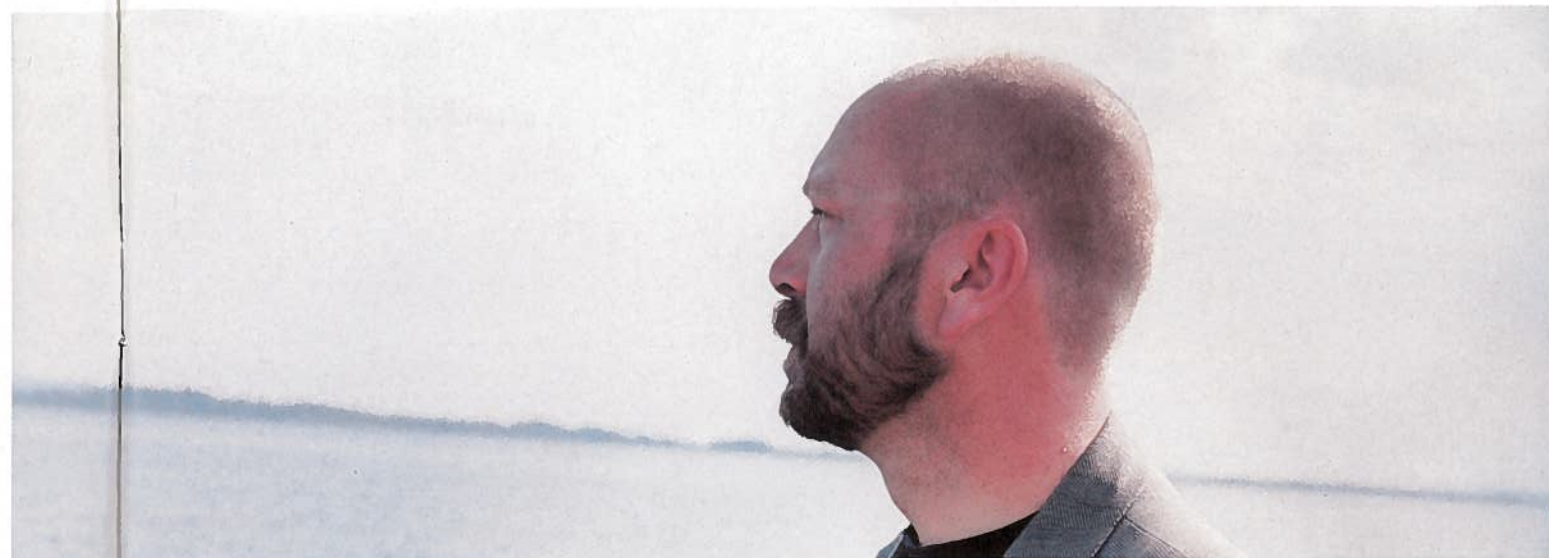
Men hvorfor stiller du opp i denne annonsen?

Fordi Langøya ligger der den ligger. Som ordfører er jeg selvfølgelig opptatt av hva folk tenker om Holmestrand. Hver gang jeg snakker med folk som ikke kjenner byen, kommer de med gasskyen, og det er jeg lei av! Det er satt i gang en prosess på Langøya som ikke kan snus. Om en tid vil vi få tilbake hele øya. Da vil de to kratrene etter det gamle kalksteinsbruddet være fylt igjen, og øya vil bli beplantet. Imens må vi leve med Langøya og NOAH. Men så lenge sikkerheten er så godt ivaretatt som den er nå, sover i hvert fall jeg godt om natten. Det mange ikke vet er at Langøya faktisk også er et naturreservat og et sommerparadis. Kommunen bruker penger på at folk skal få reise dit ut i badebåt.

Hva med deg da Frederic Hauge – har du også skiftet mening?

Nei, hverken jeg eller Brastad har forandret standpunkt. Det er driften av anleggene på Langøya som har forandret seg. NOAH har snudd opp ned på anlegget og organisasjonen. Hele kulturen i bedriften er forandret, og de store investeringene har bidratt til tryggere forhold.

Bellonas aksjoner, politianmeldelser og flere saftige bøter som følge av dette, har stanset tidligere ulovligheter og ført til store investeringer og forbedringer.

Men hva er det egentlig som skjer ute på Langøya?

På Langøya er det bygget opp et moderne anlegg for å stabilisere og deponere uorganisk spesialavfall. Det var på høy tid at Norge tok denne typen avfall alvorlig. Og det er derfor en miljøforbedring – ikke bare for Norge, men for hele Norden, dersom vi kan ta imot mest mulig av det avfallet som idag lekker forurensninger til jord, elver, vann og hav i vår del av verden, for å behandle det på best mulig måte på Langøya. Det vil kontinuerlig foregå en diskusjon knyttet til ulike former for behandling. Nå er det endelig etablert et vannrenseanlegg og rutiner som gjør det mulig å forhindre forurensninger i Oslofjorden. Det er også i ferd med å bli bygget flere behandlingsprosesser slik at flere typer uorganisk avfall kan behandles, blant annet en betongstabiliseringsprosess som gir steinhard betong som sluttresultat. Vi kan konstatere at NOAH er i ferd med å oppfylle de krav vi stilte før selskapet ble opprettet.

Så nå har Bellona puttet Langøya i arkivet?

På ingen måte! Vi kommer aldri til å godta forurensninger av noe slag, men vi er heldigvis kommet over i en fase hvor virksomheten på Langøya ikke lenger utgjør noe forurensningsproblem.

Langøya er faktisk en viktig del av løsningen på spesialavfalls-

problemet. Normene for vannkvalitet og kontrollen med utslippene skal være blant de strengeste i verden. Bellona vil ikke nøle med å sette i verk aksjoner eller nye anmeldelser dersom dette er nødvendig. Vi kommer til å følge nøye med på hva som foregår på øya i lang tid fremover.

Vi også, sier Brastad. Det er ikke vår oppgave å gjøre som NOAH sier, men å følge med på hva de foretar seg. Det er sunt at Holmestrandingen er skeptisk.

Spesialavfall er ressurser på avveier.

NOAH[®]
NORSK AVFALLSHANDTERING AS

MED TENNA PÅ TØRK

POLHAVETS TJUKKAS VENDER TILBAKE

Etter 350 år med brutal nedslakting var hvalrossen nesten utryddet i farvannene omkring Svalbard på 1950-tallet. Men nå er den pussige skapningen på full fart tilbake – med tredagers skjegg og tenna på tørk.

N&M • Tom Schandy
(tekst og foto)

Store hvalrossflokker er igjen å se i farvannene rundt Svalbard. Fellesbestanden med Frans Josef Land i Russland teller rundt 2000 dyr.

Etter et par døgn med kontinuerlig muslingfiske, trekker hvalrossen opp på land eller et isflak. De neste to dagene gjør den ingenting annet enn å slappe av og nyte livet sammen med sine «overvektige» venner.

Stram kloakklukt river i neseborene, for hygiene står ikke akkurat i høysetet når hvalross-hannene samles til en «gut-teprat» på isflaket. Jeg sitter på et isflak lengst nordøst på Svalbard – bare fem meter unna nordkalottens merkelige skapninger.

Jeg stirrer inn i hvalrossens små, stikkende øyne. De ser så forferdelig trøtte ut – øyelokkene henger som om de ikke har sovet på flere døgn. På nesa sitter minst 450 skjeggstubber og utgjør hvalrossens karakteristiske tredagers skjegg. I kjeften henger dyrets stolthet – to kraftige, gråhvite elfenbenstenner.

Hvalrossen er en sel, men stiller i egen klasse – tungvektklassen. Riktignok kan den ikke matche sin enorme slektning i Sørishavet – elefantselen – men i Nordishavet er den en gigant. Selv den majestetiske isbjørnen kommer til kort her. En stor hvalross-hann kan veie nærmere to tonn. Det er mer enn to personbiler.

Hvalrossen er Polhavets svar på elefanten. Riktignok lever de to i vidt forskjellige verdener – og systematisk står de et hav fra hverandre. Likevel kan jeg ikke unngå å finne likhetstrekk. Begge er giganter, begge har støttenner og begge har blitt forfulgt for sine støttenners skyld.

Ved fredningen i 1952 var det nesten ingen dyr igjen på Svalbard. 350 år med brutal nedslaktning hadde praktisk talt utryddet hvalrossen. Men nå er den pussige skapningen på vei tilbake. Stadig flere hvalrosser observeres på de gamle liggeplassene, og Svalbard-Frans Josef-bestanden teller nå rundt 2000 dyr.

Blodig historie

Dagens bestand er likevel ubetydelig sett i forhold til «gode gamle dager». Ingen vet hvor stor bestanden var, men trolig var det snakk om flere titusener. På begynnelsen av 1830-årene utgjorde gjennomsnittsfangsten i underkant av 2000 hvalross i året – med andre ord et årlig uttak som tilsvarer dagens bestand. Det sier

litt om hvilke hvalross-mengder som fantes rundt Svalbard for 150 år siden.

Den blodige fangsten startet på begynnelsen av 1600-tallet da Stephen Bennet oppdaget store hvalrossforekomster på Bjørnøya. Først skjøt man de dyrene som lå nærmest stranda. Disse dannet en effektiv barriere mot sjøen og friheten; dermed kunne man gå løs på resten av flokken. Det var ikke snakk om å sløse bort tiden. I 1608 drepte et fangstlag 1000 hvalross i løpet av sju timer.

Da all muskett, kruttet og skuddene var oppbrukt, skjøt vi ut øynene deres med mindre kraftige våpen, for deretter å gå innpå dyrene fra blindsidene og kløyve skallene med økser, skrev fangstmannen Poole i en fangstberetning fra 1600-tallet.

Fangsten kunne også foregå til sjøs med robåt og harpun. Ofte slepte man det harpunerte dyret etter seg i timevis inntil det var utmattet og kunne drepes.

Hvis man harpunerte en unge først, ville denne skrike om hjelp og tilkalle resten av flokken. Dermed kunne man harpunere flere dyr i samme slengen.

Fangsten var risikofylt, og det fortelles en historie om en harpuner som falt i sjøen og ble tatt av en hvalross-ku:

Johannes Kurå harpunerte en gang en hvalrossunge; men moren kom, hvælvte baaten og tok ham i nakken mellom begge tænderne og gik tilbunds med ham. Skuret ham saa godt mot bunden, hvorefter den slap ham. Kurå fløt derpaa op og blev tat ombord i fangstbaaten. Han var omtrent skalpert, og flere tænder var slaat ut.

Fangstfolkene var først og fremst ute etter de verdifulle støttennene, men også spekket og skinnet var av interesse. Elfenbenet ble brukt til utsmykninger på lik linje med elefantens elfenben, spekket ble brukt i tranproduksjonen, mens skinnet ble brukt til skosåler, drivremmer til maskiner, tauverk, sykkeldekk og som tupp ytterst på biljard-køer!

Til å begynne med var det engelskmennene som sto for fangsten, men senere kom også andre nasjoner med. Russiske fangstfolk drev omfattende fangst i perioden 1700–1850, og det fortelles at et russisk fangstlag fanget 1200 hvalross ved Sørkapp i 1818. Senere kom nordmennene, og på 1800-tallet var det en stor flåte av små, norske selfangstfartøyer som opererte rundt Svalbard om sommeren.

Etter hvert som hvalrossen forsvant fra de faste liggeplassene, måtte fangstfartøyene trenge lenger og lenger inn i Polhavet for å finne spekkbergene. Det var jakten på hvalrossen som førte til at Frans Josef Land ble oppdaget i 1865.

Satellittmerking

Det er ingen enkel sak å innhente kunnskap om et dyr som året rundt lever i drevet og blåsvart Polarhav. Godt hjulpet av moderne teknikk har imidlertid professor Øystein Wiig ved Zoologisk Museum og forsker Ian Gjertz ved Norsk Polarinstitutt likevel lært mye nytt om dette dyret. Siden 1990 har forskerne festet små satellittsendere på tennene til i alt 35 hvalrosser, og med jevne mellomrom tikker informasjon om dyrenes posisjon inn på forskernes kontorer i Oslo.

Forskningen har vist at det er hovedsakelig hanner som har tilhold rundt Svalbard i sommerhalvåret. Man vet ikke sikkert hvor kuene har tilhold, men merkingen har vist at det er utveksling av hvalross mellom Svalbard og Frans Josef Land i russisk farvann. Trolig finnes kuene og kalvene på denne øygruppen.

Satellittsenderne har fått hard medfart, forteller Wiig. Noen sitter bare på én dag – andre i opptil sju måneder. Når hvalrossene feker med støttennene, går det hardt utover elektronikken. Tennene er nemlig viktig for å markere posisjon i hvalrossflokken. Dessuten fungerer de som ispigger når det opptil to tonn tunge dyret skal dra seg opp på isflaket.

Satellittsenderne har ikke bare gitt informasjon om dyrenes vandring, men også om deres næringsvaner. Senderen er nemlig forsynt med en trykksensor som forteller hvor dypt og hvor lenge hvalros-

Forskerne har festet små satellittsendere på hvalrossens tann, og det har gitt oss ny og spennende kunnskap om hvordan dette underlige dyret lever og vandrer i Polhavet.

Foto: Ian Gjertz

sen dykker. Wiig forteller at hvalrossen er en typisk gruntvannssel som ikke liker seg på dypere hav enn 70 meter. Der finner den nemlig livretten i rikelig monn – muslinger og snegler. Under næringssøket kommer tredagers skjegget virkelig til sin rett: De 450 værhårene på nesa er utrolig følsomme og sanser lett muslingenes luf-terør som stikker opp av bunnslammet.

Hvalrossen tar muslingen i kjeften, suger ut innmaten og spytter ut skjellet. Det er ikke få skjell en hvalross fortærer i løpet av et døgn. Wiig har beregnet at hvalrossen trenger fem prosent av kroppsvekten per døgn – det vil si 50–100 kg med muslinger.

Når hvalrossen dykker, går den rett til bunns og er nede i gjennomsnittlig 7,5 minutter. Vel oppe igjen puster den inn ny oksygen i cirka ett minutt før den dykker på ny. Slik kan den holde det gående i to døgn. Da er den så sliten at den må på land for å hvile seg et par dager.

Når hvalrossene først går på land, er de svært sosiale. I Alaska kan det ligge flere tusen hvalross sammen på ei strand. På Svalbard har Wiig sett flokker på over 600 dyr. Det er gjevest å ligge midt i flokken, så hver gang et nytt dyr ankommer, forsøker den å komme seg innover. Om den klarer det, avhenger av styrken. Jo større og kraftigere, jo høyere sosial status.

Wiig og hans kolleger er vel de eneste i kongeriket Norge som har drevet hjertemassasje på hvalross – men uten å lykkes.

I starten var det vanskelig å finne et bedøvingsmiddel som hvalrossene tolererte. Det førte til at vi mistet tre–fire hvalrosser, Slike episoder er svært triste, sier Wiig.

Naturlig nok vil han heller fortelle om sine morsomme opplevelser med hvalrossen – som at hvalrossen setter pris på toraderspill! Forskerne spiller gjerne en trudelutt for hvalrossene. Hvalrossen er dessuten nysgjerrig, og Wiig har ved flere anledninger klart å plystre dyrene til seg.

Wiig og hans kolleger har dessuten sittet ved hvalrossens bord og fortært den samme maten. Wiig forklarer:

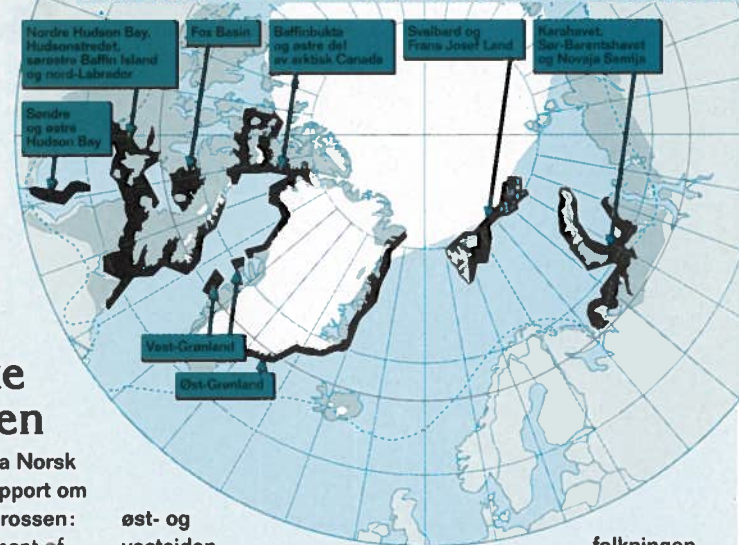
Når inuitene fanger hvalross, spretter de opp magen og spiser mageinnholdet. Vi har som regel ikke tilgang på mageinnholdet, men en gang spydde en bedøvet hvalross ut masse skjell og snegler.

De fleste ville nok ha holdt seg for nesa og sett en annen vei, men hvalrossforskerne samlet sammen porsjonen, dampet muslingene i hvitvin og spiste med god appetitt.

Det smakte fortreffelig. Heretter har vi alltid med oss ei flaske hvitvin på hvalrosstokt rundt Svalbard, smiler «hvalrossprofessor» Wiig. □

Den historiske informasjonen om hvalrossen er hentet fra Ian Gjertz' artikkel **Hvalrossen på Svalbard**, som sto på trykk i det zoologiske tidsskriftet Fauna nr. 1-1995.

Forekomster av hvalross i Atlanterhavet

Den atlantiske hvalrossen

Sent i fjor høst utga Norsk Polarinstitutt en rapport om den atlantiske hvalrossen: Population assessment of Atlantic Walrus, med E.W. Born, I. Gjertz og R.R. Reeves som forfattere.

Rapporten går gjennom de åtte registrerte forekomstene av hvalross i Atlanterhavet og vurderer deres bestandsstørrelse og status. Rapporten konkluderer med at det finnes 18–19 000 hvalrosser i Atlanterhavet. De største forekomstene finnes i arktisk Canada med totalt rundt 15 000 hvalross. På Grønland finnes to adskilte bestander på henholdsvis

øst- og vestsiden som til sammen kanskje teller 1000–1500. Svalbard-Frans Josef-bestanden teller rundt 2000 dyr, mens bestanden i Kara-havet, Novaja Semlja-området bare teller 500 dyr.

Av disse forekomstene har man bare dokumentert bestandsøkning hos Svalbard-bestanden. For flere av forekomstene vet man for lite til å si noe om bestandsutviklingen, mens andre bestander, som f.eks. Vest-Grønland, trolig er i tilbakegang. Urbe-

folkningen, det vil si inuitene på Grønland og Canada, får lov til å jakte hvalross, men ifølge rapporten er uttaket mange steder for høyt.

Det er også en egen underart av hvalross i Stillehavet (Beringstredet), og noen forskere hevder dessuten at hvalrossbestanden i russiske Laptev-havet utgjør en egen underart. Stillehavsbestanden er betydelig større enn Atlanterhavsbestanden – cirka 200 000 dyr.

Sårbare

Hvalrossens biologi gjør den svært sårbar for miljøforandringer og forstyrrelser. Dyrene er avhengige av gruntvannsområder for å finne muslinger, og deres sosiale atferd med store ansamlinger på land eller isen, gjør at dyrene er lette å finne.

Nest etter isbjørnen, er hvalrossen det mest populære dyret for de mange turistskipene som opererer rundt Svalbard på sommeren.

Noen steder har kraftig turisttrafikk rett og slett ført til at hvalrossene har trukket unna. Det gjelder den vesle øya Møffen på nordspissen av Svalbard, men etter fredningen i 1983 har heldigvis flere og flere av

hvalrossene kommet tilbake til den attraktive sandbanken. I dag er det ferdselsforbud på øya, og det er ikke lov å gå nærmere enn 300 meter. Likevel har det vært mange overtredelser av forbudet. Foreløpig har man ikke sett nødvendigheten av å innføre spesielle restriksjoner rundt andre hvileplasser for hvalross, men med økende turisttrafikk rundt Svalbard kan dette snart bli en aktuell problemstilling.

Andre trusler som har vært diskutert, er en eventuell oljeaktivitet og trålervirksomhet. På midten av 1980-tallet foregikk det omfattende tråling på haneskjell rundt Svalbard. Spesielt attraktivt var fisket rundt hvalrossøya

Moffen, og trålerinteressene presset Sysselmannen for å få lov til å fiske innenfor verneområdet. Det ble ikke tillatt, men likevel ble det fisket ulovlig i fredningsområdet. Heldigvis falt prisene på haneskjell, og trålerne forsvant.

Selv om slike konflikter også kan oppstå i fremtiden, er det per i dag ingen store hindringer i sjøen for at hvalrossbestanden fortsatt skal kunne vokse og senere også etablere seg på vestkysten av Svalbard. Det er en stor fordel for hvalrossen at over halvparten av øygruppen allerede er fredet i form av nasjonalparker og reserver, men naturvernorganisasjonene arbeider for at hele øygruppen skal vernes mot menneskelige inngrep.

NÅ KAN VI BY PÅ EN NY TYPE TE - ØKOLOGISK

Vår økologisk dyrkede kaffe har blitt en suksess. Nå introduserer vi økologisk te også. Teen kommer fra Ceylon, med en smak som "gul" te eller yellow label. Og med dette har vi et helt lite miljøsortiment: Økologisk kaffe, te og ubleket kaffefilter.

NKLs Kaffeavdeling

FJELLREVEN SKAL REDDES

Fjellreven er i ferd med å bli utryddet. Nå vil Naturvernforbundet redde arten gjennom et nytt prosjekt.

N&M • Jens P. Toldnæs

Prosjekt «Redd fjellreven» skal bidra til at en sjarmerende og sårbar del av vår naturarv ikke går tapt for kommende generasjoner.

Foto: Bård Løken/Samfoto

Fjellreven er en liten tøffing. Men kanskje er den ikke tøff nok. I hvert fall ikke til å overleve i norsk natur. Noe er gått fullstendig galt for arten som nærmest ser ut til å være litt allergisk overfor vår tid.

Heller ikke i år var det tegn til valper på Hardangervidda og forskerne er i villrede – fjellreven burde ikke ha så dårlige forutsetninger for å overleve.

Lågfot, melrakke, sval eller «pelskledd termos» – kjær rev har mange navn, men

det at fjellreven, i motsetning til mange av sine «rovdyrkolleger», ikke er hatet, har ikke hjulpet arten. Ikke engang 66 års fredning har hatt den ønskede effekt. Nå ønsker Naturvernforbundet, gjennom prosjektet «Redd fjellreven», å ta et krafttak for å berge dette fascinerende dyret.

Lite mat og lite varme

Fjellreven kom hit til landet for 10–15 000 år siden. Da fulgte en rekke plante- og dyrearter etter iskanten som

sakte trakk seg tilbake. De tøffeste og mest nøysomme kom først – det var ikke all verden på menyen i den gylde steinrøysa – men fjellreven var blant dem som kom tidlig.

I kjølvannet av reinsdyr og rovdyr tuslet den etter i håp om en og annen godbit.

Fjellreven hadde suksess. Den fant nissen sin. Mot alle odds etablerte «den lille termosen» seg i et artsfattig økosystem med ekstreme klimatiske forhold. ➤

Fjellrevunger ved hiet er blitt et sjeldent syn.

► Lite mat og farlige fiender har gjort at dyret må ta store sjanser for å klare seg.

Åtsler, pølser og digg

Forbausede fjellvandrere har sett fjellrev snappe pølser ut av stormkjøkkenpanna og spise Kvikk-Lunch rett fra votten. Det betyr ikke at fjellreven er dum – noe skal

den spise og det kan være enda farligere å snappe «kvikk-lunchen» til en jerv enn det er å plyndre en påsketurist. Fjellreven er uansett avhengig av sine farligste fiender.

Hvorfor forsvinner fjellreven?

Selv om fjellreven er et rovdyr er den i stor grad en åtseleter som lever på det an-

dre dyr som jerv og kongeørn legger igjen. Derfor har tilbakegangen av de store rovdirene også slått negativt ut for fjellreven.

Før fredningen i 1930 bidro nådeløs jakt til nedgangen. I dag lider arten av forskjellige symptomer, hvorav hi-mangel, dårlig mattilgang, sviktende smånagersykluser, innavl, miljøgifter, sykdom og konkurranse fra rødrev er noen av de viktigste.

Hva kan du gjøre?

I dag er det omlag 120 fjellrev igjen i Skandinavia. Gjennom prosjekt Redd fjellreven ønsker Naturvernforbundet å sette fokus på en viktig art som kan stå som symbol på mye av det negative som skjer med vår naturarv.

Naturvernforbundet inviterer nå politikere og forskere til å delta aktivt i aksjon Redd fjellreven. En slik aksjon må ha utgangspunkt i en sterk opinon. Folk må bry seg om fjellreven. Du kan støtte prosjektet ved å bestille heftet *Redd fjellreven* for kr 30,- (20 for medlemmer). Hefte er på 16 sider med riktig lekke bilder, krav til myndighetene, fakta og tips om hvordan hver og en av oss kan bidra til at vi kan beholde noe så sjeldent som et populært rovdyr. □

Foto: Tom Schandy/Samfoto

finsefondet

Finsefondet skal dele ut et miljøstipendium på 100.000 kroner i mai 1997!

Finsefondet er en uavhengig stiftelse etablert i 1988. Gjennom utdeling av årlige stipendier ønsker fondet å stimulere arbeidet for et bedre miljø. Fondsmidlene er basert på en privat gave og utgjør idag ca. 4.5 millioner kroner. I 1997 har styret besluttet at det etter søknad skal utdeles et stipendium på 100.000 kroner. Fondets styre vurderer søknadene, men etter behov vil eksternt kompetanse trekkes inn. Styret består av Knut Norman, Georg Carlberg, Øystein Dahle og Arild Ådnem. Utdelingen finner sted i mai.

Finsefondet er åpent for alle privatpersoner, organisasjoner eller bedrifter som faller inn under fondets formål. Fondet er spesielt opptatt av å oppfordre til lokale initiativ hvor sunn fornuft og praktiske løsninger kombineres med nytenkning og dristighet. Finsefondet er tenkt å dekke områder hvor andre støttemidler normalt ikke kan påregnes.

Eget søknadsskjema og fondets statutter fås ved henvendelse til fondets sekretariat. Søknadsfristen er satt til 1. mars 1997. Prosjektet gjennomføres i løpet av en 3-årsperiode og det skal utarbeides en rapport om resultatene av prosjektet/tiltaket, eventuelt i form av en presentasjon ved en senere utdeling.

Finsefondet v/Naturvernforbundet, Postboks 2113, Grünerløkka, 0505 OSLO - Tlf.: 22 71 55 20 - Fax: 22 71 56 40

CYCLUS

En del av kulturen

CYCLUSPRINT

Bestrøket 100% resirkulert papir

CYCLUSOFFSET

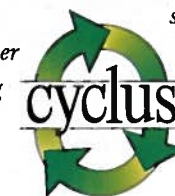
Ubestrøket 100% resirkulert papir

En del av miljøet. Miljøproblemene kjenner ingen grenser og har utviklet seg til en fare for verdenssamfunnet på vei mot år 2000. Krav til en renere verden reises overalt. Derfor har Stora Papyrus utviklet CyclusOffset og CyclusPrint. 100% resirkulert - med miljøet i tankene igjennom alle produksjonsstadier fra begynnelse til slutt.

En del av fremtiden. Framtidens forbrukere kommer til å kreve at bedriftene er med på å verne miljøet, og

de samme forbrukere vil merke seg hvor bedriftene står i miljøspørsmål. Enkelte bedrifter kan naturligvis ikke alene redde verden, men det kan vises omtanke i vår felles utrytelse av ressursene. Det kan gjøres innen et meget synbart område, nemlig i valg av papir. Cyclus kan benyttes i alle

sammenheng uten at man behøver noe kompromiss mellom kvalitet og miljø. Og det er litt av en kunst. Scenen er Din

LAGERFØRENDE GROSSISTER:

Carl Emil AS, Oslo Tlf.: 22 90 45 90
Carl Emil Stavanger AS Tlf.: 51 41 22 00
Carl Emil Bergen AS Tlf.: 55 52 50 00
Julius Maske AS, Trondheim Tlf.: 73 89 29 00

STORA

Stora Papyrus Norge AS
Tlf.: 22 89 30 00
Fax: 22 15 48 33

1996: DA EMPIRE STATE BUILDING BLE GRØNN

N&M • Jens Petter Toldnæs

JANUAR startet med en het nyhet. 1995 hadde vært det varmeste året noensinne på planeten Jorden. Dette hadde FNs klimapanel funnet ut. Vårt eget miljøverndepartement hadde funnet ut at det var færre som visste om Naturvernåret 1995 da det startet enn da det var over.

FNs klimapanel slo videre fast at gass ikke er noen løsning på klimaproblemene og at det blir flere stormer i årene som kommer.

SPRENGKULDE TIL TROSS: INGEN NORDMENN VILLE KJØPE BLOCK WATNES MILJØHUS SOM HALVERER STRØMREGNINGEN

FEBRUAR var, til tross for at det var svært varmt på kloden, sprengkald. Likevel ville ingen nordmenn kjøpe Block Watnes miljøhus som kunne friste med halv strømregning. Det var jo surt, men Europa var likevel ikke så surt ifølge forskerne. Nesten alle land som hadde skrevet under svovelavtalen hadde klart kravene. Likevel var skogen på Østlandet sykere enn noensinne, ifølge Norsk institutt for skogforskning.

Direktoratet for naturforvaltning sa nei til å erstatte dreveren «Max» etter at sistnevnte var drept av ulv.

MARS kom med nyheten om at rensset vann i Oslofjorden ikke var bra for fisk. Ikke urensset heller for den saks skyld, men det er jo knapt noen nyhet.

En forsker ved Universitetet i Oslo hadde gjort forsøk som viste at hannør-

ret fikk eggceller i testiklene ved å oppholde seg i vannet. Total kjønnsforvirring altså.

På klimaforhandlingsmøtet i Geneve sa Norge nei til å redusere CO₂-utslippene med ti prosent innen 2005.

APRIL ble grønnere på flere måter. Lederen for det internasjonale Regnskogsfondet, nordmannen Lars Løvold innvarterte til årlig støttekonstert i Carnegie-Hall i New York. Overskudd: 1,5 millioner dollar. Empire State Building var farget grønn i tre dager for å markere begivenheten og verdifull hjelp til indianerne i Amazonas var sikret.

Grønne biler, derimot, hjelper ikke alltid mot luftforurensning. Selv ikke de med katalysator, ifølge Norsk institutt for luftforskning. Syv års katalysatorpåbud hadde ikke medført noen bedring av luftkvaliteten i norske byer.

Kanskje er el-bil løsningen. Tyskland hadde flest el-biler i verden – 4100 stykker. I Norge var det omlag 100.

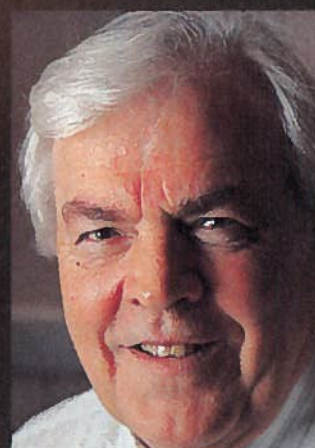
MAI er bøndernes måned. De begynner gjerne den første. Et varsko fra norske forskere var verdt å legge merke til for denne yrkesgruppen. Barn av norske bønder som bruker sprøytemidler har større risiko for å få kreft enn andre barn.

Ellers gikk det bra i A/S Norge. Krafteksporten var økt med tredve prosent, kunne NVE fortelle oss.

Miljøverndepartementet sa dessuten ja til utbygging av Faulvatnet og Laksågvassdraget i Nordland. Det var det ikke mange andre som gjorde.

JUNI er ofte en grunn til at det blir født mange barn i mars. Menn i vesten bekymret seg likevel over sædkvaliteten sin – hadde jordbærspøytingen skylden også i år? I andre deler av verden var problemet litt annerledes. Overbefolkning var stadig et problem og i Brasil viste det seg at såpeoperaer på TV kunne stoppe befolkningsveksten. Ikke fordi folk «gjør noe annet», men fordi seriene viser middel- og overklassefamilier med få barn.

Berntsen ble klovn, Kaci ble femti kroner fattigere og Empire State Building ble grønn. Skjedde det noe mer? Ja, litt.

Bellona utnevnte Thorbjørn Berntsen til klovn.

Kaci Kullman Five ville først ikke gi – men så ga hun likevel.

Lars Løvold farget Empire State Building grønn i april 1996.

Samtidig blir de sett av folk fra de lavere lag som dermed får nye idealer.

Thorbjørn Berntsen hadde liten tillit i klimaarbeidet, slo flere miljøorganisasjoner fast. Lengst gikk Bellona som kalte mannen en klovn.

Motstanden mot gasskraftverk skal bli hardere enn Alta-kampen sa AUF-leder Trond Giske i Arbeiderbladet.

JULI Norge får ikke gjennomslag for å betale for reduserte klimagassutslipp i u-land, for derved å slippe å redusere våre egne.

Kina sprengte atombomber som aldri før. Samtidig hadde norske miljøorganisasjoner liten tid til å ta opp de kinesiske prøvesprengningene.

– Vi er ofte flinkere til å sette ting på dagsorden enn til å slutføre, dem sa Naturvernforbundets generalsekretær Terje Kronen.

Nigeria, på sin side, hadde tid til å arrestere miljøvernere Nnimo Bassey. Han ble heldigvis sluppet fri noen måneder senere.

AUGUST satte fokus på at fremmede arter er en av de største truslene mot det biologiske mangfoldet. Under en konferanse i Trondheim kom det fram at en rekke arter fortrenger de opprinnelige på stedet. Fremmede gressarter koster eksempelvis USA 5,4 milliarder dollar årlig. Menneskene flytter planter, insekter og andre dyr mellom verdensdelene i et tempo ingen hittil har sett maken til.

Bjørnen «Rasken» hadde også hatt et høyt tempo, men var ikke like rask etter et velrettet geværskudd. Det var imidlertid Vebjørn Rodal som tok gull i OL og fikk Raskens pels på kjøpet. «Dum PR-gimmick av DN», «trist» og «usmakelig» var noen av reaksjonene fra miljøsidene.

En rovdyrteiling viste at det fantes 4 ulve- og 92 gaupefamilier i Skandinavia.

SEPTEMBER er jakttid. Også på miljøgifter. Her var det en sammenheng. Over ti prosent av norske PAH-utslipp viser seg å stamme fra leirduer. Et miljø-

problem det må gå an å gjøre noe med, mente mange.

TV-aksjonen «Miljø For Livet» ble utsatt for voldsomme angrep. I spissen stod Bellona, Dagbladet, en sau og en hval.

OKTOBER kom og Gro gikk. Det gjorde ikke Kaci. Kaci Kullman Five ville nemlig ikke gi penger til TV-aksjonen. Hun synes det var riktig at hele Norge fikk greie på dette og valgte «å stå fram». At det skulle bli på førstesiden av Dagbladet kunne jo ikke hun vite. Boikott-truslene fra primærnæringskommuner i

TV-AKSJONEN «MILJØ FOR LIVET» BLE SATT UNDER VOLDSOMME ANGREP AV BELLONA, DAGBLADET, EN SAU OG EN HVAL

distriktet var ingenting mot dette.

Men Bærum's førstedame lurte alle. På aksjonsdagen ga hun penger likevel. Flott gjort! Det var ikke alle andre som rakk å snu så fort.

Til sammen samlet aksjonen inn om lag 75 millioner kroner. Ikke dårlig tross alt.

NOVEMBER ga oss nyheten om at betonghus fra 60-tallet kan være farlige for neste generasjon.

Klimaalliansen samlet underskrifter mot gasskraftverk natt og dag. Resultatet ble drøyt 91 000. Ville det være nok til å få regjeringen til å snu?

Thorbjørn Jagland erklærte at det nye norske huset skulle bli et økologisk sådann.

Så spør det bare om Block Watne får solgt det. □

NORSK FINPAPIR
KLATREK STADIG HØYERE PÅ KVALITETSSKALAEN

FINPAPIR I SARPSBORG
1896 100 ÅR 1996

CARAVELLE
MEDIUM BÉSTRØKET OFFSETPAPIR

CARAT
PIGMENTERT OFFSETPAPIR

NORCOPY
KOPIERINGSPAPIR

Miljøvennlig norsk finpapi
for offsettrykkerier og
kontorkopiering
- med god kjørbarehet.
Kontakt oss for papir-
prøver/mer informasjon.

NORSK FINPAPIR
Boks 25, 1701 Sarpsborg. Telefon: 69 11 80 90. Telefax: 69 11 82 30, Telex: 72 843

CIPAX KOMPEN

- gjør husholdningsavfall om til næringsrik jord

SVANE-merket kompostbeholder fra Dynoplast Cipax, produsert i slagfast resirkulerbar polyetylen, isolert med ekspandert polystyren. Beholderen er enkel å betjene, har god arbeidshøyde og fordelaktig tømme-system gjennom skyveluken foran. Vedlikeholdsfri.

TEKNISKE DATA:

Volum: ca 250 ltr
Høyde: ca 1000 mm
Diameter: ca 750 mm
Vekt: ca 30 kg
Isolasjon: ca 70 mm
Kapasitet: inntil 5 personer

5 års garanti.

DYNO

Dynoplast Cipax

1940 Bjørkelangen, Telefon 63 85 66 55. Telefax 63 85 53 30

Har du ren samvittighet?

Svanemerket er det offisielle nordiske Miljømerket. Merket er en garanti for at produkter som bærer det, holder høyeste miljø- og kvalitetsmessige standard. Symbolet er Norges eneste offisielle miljømerke. Merkingen er basert på en vurdering av produktenes totale miljøpåvirkning. Det betyr at det blir tatt hensyn til bl.a. råvareutvinning, produksjon, praktisk bruk og mulighet for resirkulering av emballasjen. I tillegg til de strenge miljøkriteriene stilles det også strenge krav til produktenes effektivitet.

Når du kjøper Svanemerke produkter er du garantert miljøriktige og topp effektive produkter.

Velg svanemerke produkter!

Lilleborg

Velg svanemerke
kopimaskiner

TOSHIBA
Gjør jobben bedre

Importør: ♦ Scribona Norge AS, Toshiba kopi/fax

**DataCopy –
et førsteklases
kopi- og offset-
papir**

Basberg Papir AS
Finpapirogrossisten
Tlf. 22 30 10 00 - Fax 22 30 80 70

÷V

+E

÷V

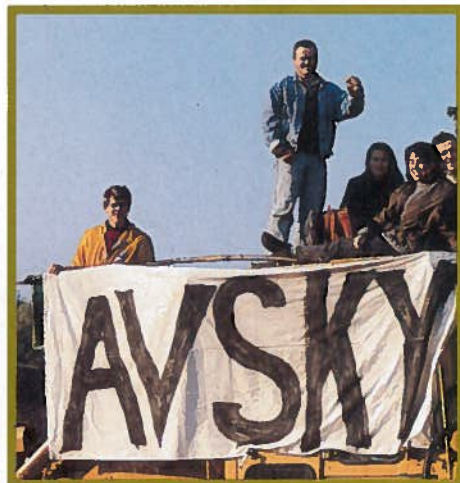

÷S

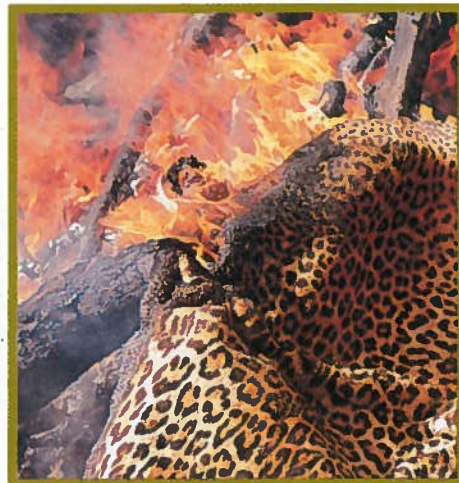
(reiserebus)

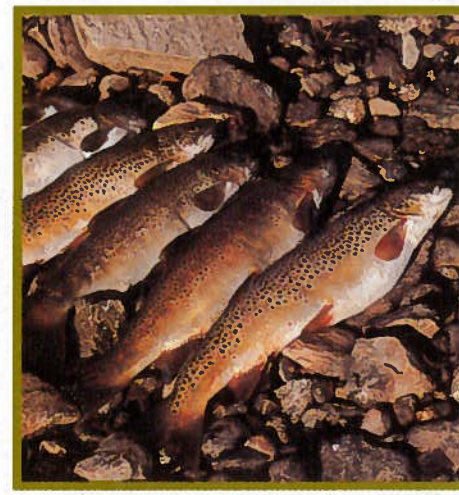
«Den Gamle Mester» ble fredet i 1914 og befinner seg i **2**.

Mye spektakkel i **4** for noen år siden.

Spesiell «bålfest» i **16**.

Verdens største kalkingsprosjekt er satt i gang i **20**.

Årets rebus går gjennom mange land, riker og kontinenter. Felles for reisemålene er som vanlig at de har en eller annen tilknytning til viktige natur- og miljøspørsmål eller begivenheter.

N&M • Jens P. Toldnæs

For å finne fram er det greit å ha litt kunnskap på området selvsagt. Skulle det skorte på hukommelsen er det hjelp å få av rebus, reisebeskrivelse, bilder og andre steder i bladet.

For ordens skyld: Det er ikke meningen at dette skal være lett. Erfaringer fra tidligere år har vist at våre lesere setter pris på vriene oppgaver og nye reisende må ikke fortvile dersom de ikke skulle klare dette i løpet av en kveld. Desember er lang og nøttene er mange.

Vi anbefaler en god ordbok til rebusene. Selv har vi brukt Tanums store rettskrivningsordbok (88-utgaven).

Sender du løsningen til oss innen 10. januar er du med i trekningen av tre Natur og miljøleksikon. Adressen er Natur & Miljø, Postboks 2113 Grünerløkka, 0505 Oslo. Merk konvolutt «Reiserebus». Lykke til!

Vi starter fra Oslo med bil. Først stopper vi i **1**. Vi vil gjerne se hvordan det ser ut

der siden Naturvernforbundet har jobbet en del med saken.

På vei nordover tar vi en titt på en Den Gamle Mester som ble fredet i 1914 og ligger i **2**.

3 ligger lenger nord og er Norges første. Miljøvernet har ikke hatt like stor suksess i **4**, men utbyggerne husker nok spektaklet med gru selv om de vant. Vi er stadig i Trøndelag når vi ankommer øya Tautra som ligger i **5**. Her er et internasjonalt verneverdig våtmarksområde delvis ødelagt av en steinmolo.

Nå vil vi oppleve natur med stor N og tar fly for å se på det mye omtalte vannet **6**. Vi burde visst det. Dette vannet er ikke synlig for det blotte øyet. Men **7** får vi i hvert fall sett fra flyet og det er imponerende.

Nå reiser vi til landet **8** for å besøke noen lokale fiskere og høre hva de synes om en spesiell nordmann. Han var ikke overvettets populær og for å bli møtt med litt blidere øyne reiste vi til nabolandet **9** som burde være lett å finne.

Innbyggerne i **10** ble svært glade når

vi forteller dem om en spesiell aksjon.

Mye lenger nord kommer vi til hovedstaden **11**. Vi har alltid trodd det var der ulykken skjedde men det var faktisk i den lille byen **12** som ligger like ved.

En svært lang båtreise østover bringer oss til **13**. Det er imidlertid ikke noe blivende sted og det bor da heller ingen her lenger.

Langt om lenge kommer vi til **14**. Her skal det være en viktig konferanse neste år som kan få stor innvirkning for klimaet på kloden og kanskje på økonomien i Norge også. I samme land ligger også den tradisjonelle fiskerbyen **15**. Denne byen er nærmest blitt et symbol på hvor farlig industriutslipp og miljøgifter kan være. En type forgiftning er oppkalt etter byen og de uhyggelige skadene som rammet folk der på slutten av femti-tallet.

Nå er vi innvitert til noe som skal være hyggeligere. Vi må bytte kontinent for å komme til den litt merkelige «bålfesten» i landet **16**. Svartebersverdien på veden er nok høy og vi reiser videre med lukten av svidd pels i nesen.

Lenger sør på samme kontinent reiser vi på elven **17** som også er et kjent delta og våtmarksområde med store dyretrekk. Konflikter med kvegdrift og gruvevirksomhet har satt dette, som av mange regnes som kontinentets viktigste våtmarksområde, i fare.

Når vi først besøker internasjonalt viktige våtmarker tar vi fly nordover for å titte på fantastiske **18**. Midler fra blant annet Norge har vært med å sikre deler av dette 1700 kvadratkilometer store området. Området er stadig truet og en grågås-flokk og en flokk turister, begge fra Skandinavia, lander omtrent samtidig, og står som eksempler på hvem som kjemper om arealene.

Nå vil vi hjem. Full gass hjemover til **19**. Skjer det noe her da tro? Ikke foreløpig – det har vi skrevet under på.

Det gjør det derimot i **20**. Vi drar dit, også for å få litt julestemning, og treffer om ikke en glad laks, så i hvert fall en ørret i noenlunde godt humør. Her er nemlig verdens største kalkingsprosjekt nylig satt i gang.

- 1 • Dekkstilling, dronning, og poststed i Troms:
- 2 • Historie uten joggesko, denne måned, himmeldronning og iltelegem:
- 3 • Musikk uten grunnstoff og gammel europeer:
- 4 • Kaos og åtti:
- 5 • Poet og utstøtt barn uten forkortet selvenn:
- 6 • Stygg foran parti og elv uten tone:
- 7 • Kvist foran poststed i Buskerud, karakter og tone:
- 8 • Fiks uten grunnstoff pluss gnager uten skade:
- 9 • Ypperlig kjøkkenredskap:
- 10 • Ukjent foran forkortet yrke og «svingtype»:
- 11 • Laksefisk, dessert og vin uten mirakel:
- 12 • Edderkoppdyr, finn og tre grunnstoff:
- 13 • Adverb, og barkuttrekk minus grunnstoff:
- 14 • Magevelling uten gnager foran hørerør uten lyd:
- 15 • Tone før utlegg og vaskepulver:
- 16 • Pattedyr uten åndelig lærer, grunnstoff og tone:
- 17 • Greit før preposisjon og ull uten morene:
- 18 • Slusk uten bibelsk person, deretter sjø, selskap og gnåling:
- 19 • Finkruset ull og ryggene:
- 20 • Blanklodd uten drikk, beskyttelseskorp og forstavelse:

Klipp ut og send til: Natur & Miljø, Postboks 2113 Grünerløkka, 0505 Oslo. Merk konvolutt «Reiserebus».

Navn: _____
Adresse: _____

SALAMANDER FLYTTET

MOTORVEI

Den lille salamanderen er truet i Norge. Ved Grimstad fikk amfibiet flyttet en motorvei.

Planleggerne ved Vegkontoret i Aust-Agder fikk et uventet problem i fanget da en liten salamander dukket opp midt i traseen for en planlagt motorvei.

N&M • Dagfinn Grønlund

Ordfører Per Svenningsen i Grimstad klipper snoren under stor festivitas og åpner en dam for salamandere og rumpetroll i kommunen.

Arten liten salamander er oppført i Bernkonvensjonens liste, og er totalfredet og oppført på den såkalte rødlisten over dyrearter her til lands. Men naturvernmyndighetene hadde ikke brydd seg om den beskjedne myra med en unnselig, sil-drende bekk da de saumfor den nye motorveitraseen.

Det var først da grunneier, friluftsmann og naturverner Jan Martin Birkeland oppdaget at den nye motorveien ville skjære rett gjennom myra og bekken der salamanderne holder til, at det ble slått alarm.

Birkeland truet med sivil ulydighet dersom denne biotopen ble lagt under asfalt. I utgangspunktet trakk folk på skuldrene over så mye ståhei for en liten salamander.

– I Norge er slike små dyr ikke regnet for noe. Dersom det ikke er et par hundre kilo kjøtt på et dyr, har det null verdi i vårt land, sier Jan Martin Birkeland.

Blir borte

– Da jeg var guttunge var det salamandere i mange dammer her i distriktet. Den ene etter den andre av disse dammene er

forsvunnet i årenes løp. Noen er fulle av søppel, andre er tørket bort eller fylt igjen, forteller han.

– Verken fylkets myndigheter eller de kommunale myndighetene har tidligere brydd seg om om slike små dammer når reguleringsplaner er blitt laget. Hustomter, veier og industriområder har vært det viktigste, sier Birkeland.

Men i dette tilfellet var det ikke vanskelig å komme i dialog med veivesenets folk. Nå er beslutningen tatt. Salamanderbekken og myra skal bevares. Veivesenet gjør det som er nødvendig for ikke å ødelegge denne biotopen.

– Folk kan være helt trygge på at det skal være salamandere i dette området etter at motorveien er lagt gjennom landskapet, sier man ved Vegkontoret i Aust-Agder.

Salamanderne har overvintringsplasser i en skråning der veien var planlagt. Nå bygger veivesenet nye overvintringssteder for salamanderen. Samtidig utvider man en planlagt undergang, slik at den åpne bekken følger et naturlig leie ut av området. På myra var det planlagt et massedepot slik at arealet skulle kunne utnyttes til nye jorder. Dette blir det ikke noe av.

Flere dammer

Som om ikke dette er nok, har Grimstad kommune og fylkets naturvernmyndig-

Jan Martin Birkeland kan sitte i timevis og studere livet i en mørk dam. Nå har han fått veimyndighetene i Aust-Agder til å legge en ny motorvei i en sving rundt salamanderdammen på eiendommen sin.

heter i samarbeid med Jan Martin Birkeland og to andre grunneiere reparert en annen gammel salamanderdam i Fevik, i tillegg til at man har anlagt en helt ny dam. Der i Ansgardammen har man skapt et fristed for salamandere, frosker, padder, vannkalver, øyestikkere og an-

dre skapninger folk flest vanligvis er nok så likegyldige til.

Dammene ble nylig åpnet av ordføren i Grimstad, Per Svenningsen. Han klippet en snor og holdt en tale for salamanderne og de andre dyrene i Ansgardammen. □

Raufoss A/S

Avgiftning og kontroll av utslipp og forurensninger er en vesentlig del av produksjonsprosessen i en moderne industribedrift.

Tillitsskapende miljøvernanstrettelser fremmer:

– De ansattes trivsel

– Medarbeidernes respekt for verdier.

Bedriftens positive forhold til omverdenen.

På Raufoss er Miljøvern et Moment i Markedsføringen

Raufoss A/S

Et 78 år gammelt bein med sort militærstøvel lirker seg over gjerdet og finner feste i den svaiende nettingen. Møysommelig følger det andre etter.

MUNTER MILITÆR MILJØFRELST

N&M • Siri Lehne Nilsen (tekst) og Bård Løken (foto)

I **langsom marsj** rykker vi fram. Frost har tegnet gjennomsluktige rosetter på pyttene, kledd vissengule strå i hvitt og farget nesen til Nils Borchgrevink rød. Den blå, velbrukte ryggsekken hans er vår ledestjerne på vei mellom busk og bar.

Han la igjen mitraljøsen i bilen. På vei fra stasjonen hvor vi plukket ham opp, fyrte han kontinuerlig av. Mot bilbaserte kjøpesentra, huseieres dårlige fargevalg, vindusvandalisering og «fele blokker». Alt blandet med historiske tilbakeblikk og et og annet tilfreds utsagn om lokale miljøseire.

Vi fryktet en stund at høstskogens ro skulle skytes i filler av snakketøyet til mannen som har vært miljøverner siden lenge før krigen. Men suset i grantoppene har åpenbart en formildende effekt, selv på Nils Borchgrevink.

Om enn i roligere tempo og med mer forsonlig stemme – vår hærfører snur seg

– **Turene i skogen bidrar til å holde meg frisk. Normalt har jeg et medisinförbruk på fire globoid i året. I år blir det større: Jeg har i tillegg tatt en halv sovetablett, sier Nils Borchgrevink.**

stadig for å peke ut gamle hesteveier, prise forbedringer i skogbruket, klandre det tilrettelagte friluftsliv eller formidle urmenneskets glede over å skaffe sin egen føde. Innimellom stopper han helt opp, og setter seg langsomt på huk. For å plukke en forfrossen ryllikblomst som skal være garnityr til middagen. Eller for at stive eksemplarer av svovelsopp skal flyttes fra skogbunnen til polposen han lurer fram fra sekken.

– Jeg elsker matauk! Det føles godt å legge fangsten ved min kones teltdør, sier han høytidelig, reiser seg, og vandrer videre innover stiene han har slitt i årevis.

Naturinteressen hans er gammel. Det er engasjementet for kulturminne- og miljøvern også. I år er det 50 år siden Borchgrevink meldte seg inn i Naturvernforbundet. På samme tid gikk han inn i Fortidsminneforeningen, Skogsselskapet, Skiforeningen og Turistforeningen. Engasjementet bringer ham jevnlig til mer urbane omgivelser; fra skogturer og stor hage i Bærum til hovedstadens larm og leven. Men det er den samme blå sekken som hviler på ryggen hans når han rykker fram langs det han kaller storbyens miljøakse.

– En rekke grønne organisasjoner med

kontor i hovedstaden ligger langs en linje som strekker seg fra Akershus festning til Grünerløkka, forklarer Borchgrevink. Han forsikrer at han har skrevet brev til aktuelle organisasjoner som ikke ligger langs aksene, og bedt dem komme seg inn i den. For Nils Borchgrevink lar ingen dø i synden. Er han uenig, skriver han brev. Eller aller helst: Leserinnlegg. Det har blitt rundt 1000 av dem. Tre og en halv ringperm. I lokalaviser, riksaviser og et utall fagblader; fra Teknisk ukeblad til Snø og Ski.

– Det morer meg at så varierende publikasjoner trykker innleggene mine, sier han tilfreds.

Det er Leserinnlegg han har i sekken når han dukker opp i Naturvernforbundets lokaler. De skal sorteres og irritasjonsvekkende artikler skal kopieres – på egen regning, vel å merke. Tidligere ble innleggene hamret ned på den manuelle skrivemaskinen hjemme som alltid plasserte «o»ene litt høyere enn de andre bokstavene. Nå har han gitt etter for framskrittet og gått til innkjøp av elektrisk skrivemaskin.

– Med rettetast! En fantastisk nyvinning!

Teknisk utvikling i det Borchgrevinkse hjem til tross, når han kommer til Naturvernforbundet påstår han at han

“Hva hadde fuglereservatet på Øra vært uten forsvarrets skytefelt?”

føler seg som hesten på en gård hvor bonden har kjøpt traktor. En verdsatt hest, må vi anta. Nils Borchgrevink er en av ytterst få æresmedlemmer i organisasjonen. I disse dager svever dessuten hans bestemte fjes i cyberspace: Naturvernforbundet har lagt ut bilde og noen av de eldre artiklene hans i anledning 50 årsjubileet som medlem.

– **Nei, denne hogstflaten** er jeg ikke fornøyd med, konstaterer Nils Borchgrevink, og rister på hodet. Vi har kommet ut av det lune grønne, og betrakter et ➤

“Det vi miljøvernere sier på ett tidspunkt blir den allment aksepterte sannhet 20 år senere,”

➤ snaukuttet område. Egentlig er han svært så tilfreds med utviklingen skogbruket har vært gjennom de siste tiårene: Smågran og løvtrær får stå igjen på hogstflatene. Myrgrøfting er det slutt på. Noen skogområder får stille seg selv. Kulturminnene har fått høyere status.

Temaene fikk skrivemaskinen til Borchgrevink til å gå varm på 70-tallet. Han var

medlem av Skogsselskapet og produserte mangt et innlegg til skogpressen.

– Kravene vi formulerte for 20 år siden finner vi nå i skogbrukets egen publisasjon «Rikere skog». Så det går framover, om enn sakte. På topplan er det ikke så

stor uenighet mellom miljøvernere og skogforvaltere lenger. Men maskinføringen med store avdrag på skogsmaskinen sin kjenner ikke til kulturminnene og naturverdiene han ødelegger. Foreløpig.

Hans engasjement i blant annet skogbruket har avstedkommet en teori: Tyveårssyndromet.

– Det vi miljøvernere sier på ett tidspunkt blir den allment aksepterte sannhet 20 år senere. Det er vi glade for, men hvor megen skade skjer det ikke før ideene slår igjennom?

Borchgrevink poengterer at det slett ikke bare gjelder driftsformene i skogbruket. Også Altasaken, miljørapporter fra industrien, trikken, verneverdig bebyggelse, resirkulering av søppel, bensinstasjonene

– Siste skudd på stammen er naturoppsynet. Forleden leste jeg i avisen at staten skal opprette det. Jeg har ventet siden 1967.

Gammelskogen har omfavnet oss igjen. Vår turleder har satt ned tempoet, og vi glir over tepper av myk mose som ikke har sluppet til frosten ennå.

Han ser ut som skogen sjøl der han står, midt i Kittelsen-landskapet. Fjeset furet, værbitt. Nesen dryppende. Ryggen lut. Fingrene i knudrete fast tak rundt vandrekjeppen. En kropp pakket inn i klær med nesten like mange grønnnyanser som mose og bar.

Høyreste grantrær veksler med falne kjemper. Noen med sprikende greiner i alle retninger. Andre er tiden i ferd med å viske ut. Midt i denne villskapet trives han, oberstløytnanten.

– Burde ikke trær på geledd og velfriserte plener være mer i din gate?

– Gjerne det – også. I en eikeallé skal trærne stå på rekke. Alt har sin tid, alt har sitt sted.

– Og tanks i terrenget er flott?

– Joda. Det stemmer at jeg skrev det i et leserinnlegg en gang. Det var for å få skogbrukets folk til å forstå hvordan andre ser på deres stridsvognkjøring i skogen. At mange ser like negativt på skogsmaskinenes ødeleggelser som mange skogbrukere ser på ødeleggelsene fra forsvarets stridsvogner. Husk for øvrig at for-

“Man blir bare så fordømt arrogant av å alltid ha rett,”

swarets stridsvognkjøring bare representerer en promille av de ødeleggelsene som skjer i naturen, sier Borchgrevink.

– Naturvernforbundet har gått hardt ut mot forsvarets planer om skytefelt i Åmot. Støtter du kritikken?

– Der bærer jeg nok kappen på begge skuldre. Som offiser ønsker jeg å bagatellisere forsvarets naturforbruk sammenlignet med kraftutbygging og veibygging. Jeg gjør som trønderne, svarer med et motspørsmål: Hva hadde fuglereservatet på Øra vært uten forsvarets skytefelt? Det hadde vært boligfelt! Forsvarets virksomhet laget kratere som det siden fylte seg vann i. Insektene ble tiltrukket, deretter fuglene

Vi er på plass i bilen igjen, og Borchgrevink dirigerer kjøretøyet i retning hus, have og fru Sigrid. De to har vært gift i like mange år som Borchgrevink og Naturvernforbundet. Forleden ble gullbryllup feiret. Med mat, venner, vin og polonese.

På veien hjem deklamerer han lange, fantasifulle, egenproduserte barneregler. Med dem fryder han barnebarna. Til stadighet de syv som bare bor steinkastet unna. De to som bor i Abu Dhabi må nøye seg med jul og sommer.

– Vi lever som en asiatisk storfamilie, forteller han. – Barn og barnebarn er stadig innom. I feriene er vi 17 til sammen!

Han avbryter seg selv og peker på et leskur for busspassasjerer.

– Det er godt man kan si noe pent om vår tid. Disse skurene er svært vellykket arkitektonisk. Men se der! Her ble det planlagt en turvei i 1956. Den er ennå ikke bygget!

Vår turleder skyter med skarpt igjen, også mot sine egne:

– Altfor mange kjøper en kanon og begynner for seg selv når de ikke er helt enig i alt organisasjonen står for, sier Borch-

grevink, og viser til de mange miljøorganisasjoner. – Mangfold er bra. Men innen rimelighetens grenser.

Han snakker mye og gjerne. Velformulert, konsist. Og helst alene. Innrømmer uten å tenke seg om et øyeblikk at han slett ikke er noen god lytter. Engasjementet for miljø- og kulturminnevern, historiekunnskapene, kjepphestene; de formidles til medlemmer av Naturvernforbundet på utfukt. Til barnebarn som oppdager skogen med bestefar. Til medlemmene i Oslo og Omegn Turistforening på tradisjonsrik vandring med Nils Borchgrevink. Nylig gikk forresten den siste turen med ham som leder. Vemodig, syns han, men han ser seg nødt til å gi etter for alderen. Bena er ikke helt til å stole på lenger. Allikevel ikke verre enn at han vil henge med som nestkommanderende.

– Jeg skal bare ikke ha hovedansvaret lenger, sier han, men tar vi ikke mye feil vil han nok dominere forsamlingen allikevel.

Han ønsker at flere får oppleve skogen.

– Vi er skapt for et liv i naturen. Tenk om folk kunne oppleve dette i stedet for pop, punk, rock, dunk! Eller i stedet for det tradisjonelle friluftsliv som stort sett består i å gå fram og tilbake mellom trikken og Ullevålseter, sier han, og fyrer av noen salver mot konkurranseidretten i samme slengen.

– Jeg stiller meg fullstendig likegyldig til alt som heter konkurranseidrett, proklamerer han, men vi tror ham ikke helt. – Nå er det bare doping, sponing og reklame. Det var noe annet i min ungdom.

– Konservativ gammelmannsklaging?

– Ja, selvfølgelig! Men jeg er ikke negativ til alt nytt. Det er vel åpenbart når alt det nye jeg doserer slår til 20 år senere. Det er jeg glad for, selvfølgelig, sier han og smiler tilfreds.

– Man blir bare så fordømt arrogant av å alltid ha rett. □

Nils Borchgrevink har tenkt miljøvern siden han lekte indianer i skogen på 20-tallet. – Gjennom et 50 år langt medlemskap i Naturvernforbundet har flere av barndommens og ungdommens drømmer blitt realisert, sier han.

Asgeir Helgestad fra Svene i Numedal er med sine 28 år det yngste medlemmet i foreningen Norske Naturfotografer (NN), og har vært etablert som naturfotograf på heltid i 5 år. I begynnelsen av hans karriere var det mest film som gjaldt. Han produserte filmer for fjernsyn, blant annet naturdokumentaren «Musvaksommer».

Selv om Asgeir fortsatt arbeider med film, er det for tiden stillsfotografering som dominerer arbeidsdagen. Bildene har oppnådd priser og utmerkelser, ikke minst i verdens største naturfotokonkurranse «BBC Wildlife». Motiver finner han helst i skogen og på fjellet, gjerne hjemme i Numedal.

Asgeir er blant de mest aktive fugle- og dyrefotografene i landet. Han liker «å gå tett på»:

– Jeg er opptatt av å vise dyrene som individer, ikke bare som arter fra oppslagsboka. Når jeg i bildene kommer dyrene nært inn på livet, kan jeg vise sider av dem som vi ikke har opplevd eller sett tidligere, sier han.

Bildene blir som regel brukt som illustrasjoner i bøker og artikler, ofte ledsaget av tekster som Asgeir selv har skrevet. I tillegg turnerer han med sine lysbildeforedrag og bildespill. ■

Foto: Ulf Myrvold

Kongeørn

Roy

Elgokse

Gulerle

Padde

Følg med i dagens spennende energi- og miljødebatt

energi

Abonnement:
Telefon 67 11 91 00
E-post: Ingrid.Tjorve@EnFO.no

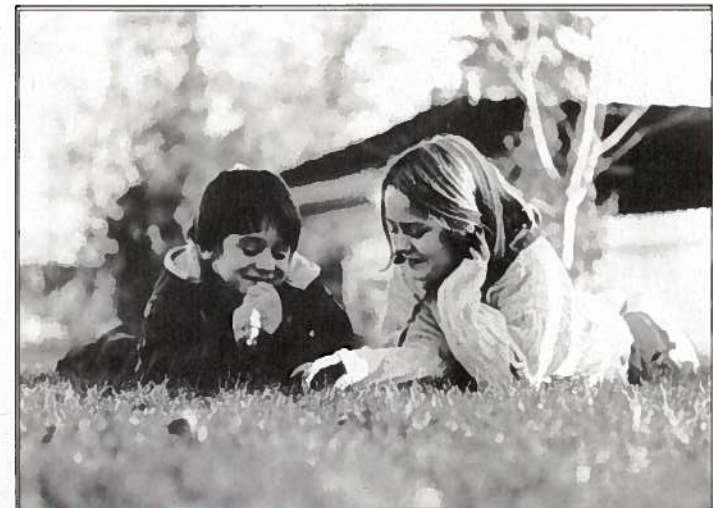
Vi går nye veier

Oslo Vei er en kommunal bedrift som tilbyr effektive og konkurransedyktige tjenester innen planlegging, prosjektering, bygging, drift og vedlikehold av veier.

Ta kontakt for et uforbindtlig tilbud eller spør etter vår markedsavdeling.

Herslebs gt. 19
0561 Oslo
Tlf: 22 66 20 20
Faks: 22 66 22 20

Å bo bra er å puste i et godt inneklima.

Vårt konsept "Friske Hjem" setter ny standard for sunne, nye boliger. Ta kontakt og få vår spennende Systemhus-katalog; "En bok om å bo sammen".

Systemhusgruppen, Postboks 4104 Jensvoll, 8017 Bodø
Telefon 75 56 31 00 - Telefax 75 56 23 20

Våre produkter sparer langt mer energi enn det går med til å produsere dem.

Det primære ved Rockwools produkter er å isolere - mot kulde og varme, brann og lyd. Produktene bidrar til å redusere energiforbruket i boliger og bygninger, og dermed også til å minske belastningene på miljøet.

Allerede tre uker etter at et typisk Rockwool produkt er tatt i bruk, er de miljøbelastninger produktet har forårsaket under produksjonen tjent inn igjen. I løpet av produktets levetid er energiforbruket spart inn mer enn 1000 ganger, avhengig av bruksområde og klimatiske forhold.

Mer informasjon om Rockwools arbeid med å sikre miljøet får du ved å bestille vår Miljørapport på telefon 22 02 40 00.

**ROCKWOOL®
ISOLASJON**
- Norges mest brannsikre

55 MILLIONER TIL INDIANERNE

Regnskogsfondet er TV-aksjonens store vinner. Organisasjonen har unngått negative medieoppslag og styrket sine aksjer hos det norske folk. I tillegg klarer organisasjonen å femdoble de omlag elleve millionene som utgjør Regnskogsfondets del av årets TV-aksjon.

N&M • Jens P. Toldnæs

Indianerne i Xingu-reservatet er blant dem som har grunn til å glede seg etter TV-aksjonen.

Foto: Lars Lavold

«Selvsagt kunne vi fått inn mer penger, men vi føler at vi har stått sammen om en flott aksjon»

– **Regnskogsfondet** er beæret over å ha fått spise kirsebær med de store. Nå har vi sikret egenkapital til prosjektene våre i femseks år framover og vi har aldri stått sterkere som organisasjon.

Daglig leder i Regnskogsfondet Andrew Kroglund er sliten, men godt fornøyd etter TV-aksjonen «Miljø for livet».

Omlag elleve millioner kroner utgjør Regnskogsfondets del av innsamlingspotten. På grunn av at Regnskogsfondet bruker pengene som egenandeler til prosjekter blir pengene femdoblet.

– Omlag halparten av bistandsmidlene på statsbudsjettet forvaltes av Kontoret for private organisasjoner. Disse pengene brukes til prosjekter hvor organisasjonene har skaffet tyve prosent av prosjektmidlene. Derfor blir summen femdoblet, sier Kroglund.

Berømmer Berntsen

Kroglund berømmer miljøvernminister Thorbjørn Berntsen for at Regnskogsfondet er blitt den sterke bistandsorganisasjonen den er i dag.

– Thorbjørn Berntsen skjønte viktigheten av det arbeidet vi gjorde og sørget for at vi fikk nødvendig driftsstøtte i en kritisk periode for noen år siden. Han reiste jo også selv inn i Amazonas og så på forholdene, sier han.

Selv om Regnskogsfondet administrerer store beløp til prosjekter i Brasil lever

organisasjonen fra hånd til munn når det gjelder driften i Norge.

– Vi får noen penger fra staten til drift. Dette er helt nødvendig både for staten og oss. Vi er en spesialistorganisasjon og hjelper jo til med å oppfylle biodiversitetskonvensjonen, sier Kroglund.

Regnskogsfondet har merket stor pågang fra publikum etter «Miljø for livet», og har vanskelig for å besvare alle henvendelsene.

– Dette er jo et hyggelig problem. Det er spesielt skoler som henvender seg. I løpet av neste år tror jeg faktisk ikke det vil være mange i Norge som ikke har hørt om Regnskogsfondet.

Er ikke offer

Kroglund føler ikke at Regnskogsfondet ble et offer i turbulensen rundt årets TV-aksjon.

– Nei det er feil å kalle oss offer. I anførselstegn kanskje, men i motsetning til mange av de andre organisasjonene er vi ikke politiske – det er ingen i Norge som er uenig med oss. Vi fikk da heller ingen negativ medieomtale i tiden før aksjonen.

– Selvsagt kunne vi fått inn mer penger, men vi føler at vi har stått sammen om en flott aksjon og kommet styrket ut av den. Vi kom sent med som fullverdige partnere og har fått en høy prosent av pengene. Da går det ikke an å være misfornøyd, sier Kroglund. □

Barn og bøssebærere boikottet ikke

Mye krangel i de voksnes rekker, men over 300 000 barn tro til og var med å redde årets TV-aksjon. I tillegg kom et rekordhøyt antall bøssebærere.

Aksjonsleder Morten Eriksen vet enda ikke hvor mange penger som er samlet inn, men han vet at barna har satt aktivitetsrekord under «Miljø for Livet».

– Vi har grunn til å tro at over 300 000 barn deltok, forteller han.

Eriksen vil nå prøve å finne ut hvor mye skoler, barnehager og andre barn og barneorganisasjoner har bidratt med.

– Dette er litt komplisert, men vi har fått enormt med tilbakemeldinger og det er tydelig at barna har gitt et stort og viktig bidrag.

75 millioner

Foreløpig er det talt opp 75 millioner kroner etter TV-aksjonen. Det tar imid-

lertid litt tid før den endelige summen er klar. Frelsesarmeen hadde ikke talt ferdig før i oktober 96.

– Vi regner med at tallet er noenlunde riktig ved årsskiftet, sier Eriksen.

Eriksen har også grunn til å være fornøyd med mellom 70 og 90 000 bøssebærere. Bøsseledningen har aldri vært bedre.

– Det er bare å ta av seg hatten for organisasjonene, de har gjort en kjempejobb, sier en barhodet aksjonsleder. □

**MILJØ
FOR
LIVET**

TV-AKSJONEN '96
20. OKTOBER

«Vi støtter Steinar Bastesen, og ønsker ikke å støtte TV-aksjonen!» Beskjeden sto å lese på en lapp på ei dør i Alta, da en av de mange bøssebærerne fra Øytun folkehøgskole skulle til å banke på. Døra ble forbigått i stilhet.

N&M • Espen Seierstad (tekst og foto)

Stemningen var spent. Nå var tiden kommet. Bøssebærerne i Alta skulle legge iveri på sine røder. Hva ventet der ute? Hvordan ville de bli mottatt?

– Nei, skummelt var det ikke, forteller bøssebærer Jens Petter Gossner. – Pengene går til bra saker. Da er det bare gøy å være bøssebærer. Jens Petter er levende opptatt av miljøvern, og studerer naturforvaltning og miljøproblemer ved Øytun Folkehøgskole.

– Men minst halvparten av de jeg spurte sa nei, eller de hevdet de ikke hadde penger på seg. Pussig at de ikke hadde penger på seg akkurat idag, sier Jens Petter.

Et sted kunne man se gjennom vinduet at folk var hjemme – et riktig koselig kaffeslabberas. Likevel var det ingen som åpnet da dørløkka ringte. Bøssebærere var ikke velkomne inn i varmen. Da er det tungt å gå videre til neste dør.

De 80 elevene fra Øytun var til uvurderlig hjelp for TV-aksjonen i Alta. I seks andre kommuner i Nord-Norge kom innsamlingen ikke igang fordi det manglet bøssebærere. Dette var i tillegg til de sju kommunene som boikottet aksjonen. De tre nordligste fylkene kom nederst på gaverstatistikken, med et resultat som lå under en tredjedel av fjoråret.

Legitimt å si nei.

– Resultatet er slik vi måtte forvente. Folk i Finnmark ser rødt når du kommer inn på tema natur og miljø. Vernetanken er fremmed. Bringer du slike tanker på banen, blir du enten tiet ihjel, eller møtt med grov utskjelling, sier Odd Mathis Hætta.

Hætta er førsteamanuensis i samisk kulturkunnskap ved Høgskolen i Finnmark. Han har skrevet en rekke bøker og fagartikler om samisk historie og samfunn, og har samtidig i en årrekke engasjert seg aktivt i miljødebatten i fylket. Selv om Finnmark i flere år har vært blant de ivrigste bidragsyterne til TV-aksjonen, er Hætta ikke overrasket over årets dårlige resultat i Finnmark og Nord-Norge.

– Når politiske ledere, både innenfor lokal- og samepolitiske organer, går ut med kritikk av TV-aksjonen fungerer de som forbilder. Da trenger man ikke ha dårlig samvittighet for ikke å gi et bidrag selv. På den måten blir det legitimt å si nei.

Skepsisen folk i Nord-Norge føler overfor miljøorganisasjonene har utgangspunkt i tre saker: Hvalsaken, rovdyrvernet og regulering av snøscooterkjøring. Sakene har det til felles at de berører befolkningens råderett over utmarksressurser, hvor miljøorganisasjoner har gått inn for begrensninger.

– Er det slik at skepsisen folk føler i Nord-Norge, kommer som en motreaksjon mot bestemmelser og reguleringer pådyttet fra sentrale myndigheter og organisasjoner? Spørsmålet går til Torvald Mannesverk, fylkesaksjonsleder i Finnmark:

– Ja, det er klart det virker inn. Men argumentene skeptikerne kommer med, kan like mye være et skalkeskjul. Jeg stiller spørsmål ved om det er vår egen egoisme som gjør at vi ikke engasjerer oss. Så lenge vi selv har det bra, velger vi å ikke engasjere oss i miljøspørsmål. Årets TV-aksjon er etter min mening den viktigste som har vært. Det er skremmende at folk ikke skjønner alvoret, og betydningen av disse sakene for kommende generasjoner. Jeg er rett og slett skrekkslagen, sier Mannesverk. ■

De minste barna konserterte med miljosanger, og publikum måtte betale for å høre.

BARN OG MILJØ FOR LIVET

Uenighet, kritikk og boikott. Sjelden har en TV-aksjon vært så omstridt som «Miljø for livet». Flere av landets barneskoler beviste at disputtene kun har vært å finne i de voksnes verden. Ved Kongsgårdmoen skole i Kongsberg samlet de 180 elevene inn 9 770 kroner etter en ukes entusiastisk jobbing.

N&M • Lars Bryne (tekst og foto)

Det var liten tvil om miljøengasjementet blant barna ved den lille skolen like utenfor Kongsberg i Buskerud.

– Vi ble spurt av Bjørn Andersen fra Naturvernforbundet i Kongsberg om vi ønsket å holde en prosjektuke med tittelen «Miljø for livet». I den nye læreplanen er slike uker en del av pensum, derfor tente vi på tanken om å koble det opp

mot den årlige TV-aksjonen, forteller prosjektansvarlig Marit Skramstad.

– En slik uke favner miljøbegrepet i den videste betydning. Det at elevene samarbeider, gjør at det styrker miljøet ved skolen, i tillegg øker bevisstheten om miljø- og naturvern, sier hun.

Forberedelsene til prosjektuka begynte allerede i august. På Kongsgårdmoen

er elevene så heldige å ha skogen rett utenfor skolebygget, derfor faller det naturlig å dra på bærtur når høsten kommer.

Det ble et rikt utbytte. Senere ble bærene både syltet og saftet. Flasker og glass ble dekorert og lagret slik at de kunne selges ved avslutningen av temauka.

Men det har ikke bare vært blåbær. De forskjellige klassene har alle jobbet med forskjellige områder.

– Vi har selv sagt hatt et pedagogisk opplegg rundt det hele, og elevene i alle klassetrinn har virkelig vist interesse.

Fantasi

Det var tydelig at fantasien var blitt satt i sving for å finne ut måter å samle inn penger. Noen hadde loppemarked med varer de hadde samlet selv, andre har øvet inn sanger og holdt konsert. Det var kafe med selvbakte kaker, suppekjøkken, tippekurrans og utstilling av elevenes kunstverker med påfølgende kunstauksjon.

På avslutningsdagen for temauka, ble foreldre og slektninger invitert for å se hva elevene hadde jobbet med, og baktanken var at de skulle handle.

Det var elevene selv som sto for salget, og det var små muligheter til å prute, pengene gikk jo til en god sak.

De fortalte søsken og foreldre om prosjektene, og det er en kjensgjerning at dagens skolebarn er mye bedre orientert på miljøfronten enn mange i foreldregenerasjonen.

Dagen ble en ubetinget suksess. 9 770 kroner blir drøye 54 kroner per elev, penger som i fremtiden går til viktige prosjekter uansett hva enkelte måtte ha imot det. De yngstes engasjement tegner ihvertfall bra for fremtiden. □

Grønnsaksuppe varmer godt en kald høstkveld. Andreklassingene Janne Klevstad og Stine Hagen var drevne serveringsdamer til inntekt for TV-aksjonen.

MILJØ FOR LIVET

TV-AKSJONEN '96
20. OKTOBER

BØSSEBÆRER I «BOIKOTT-LAND»

Minst halvparten av de jeg spurte sa nei, eller de hevdet de ikke hadde penger på seg. Pussig at de ikke hadde penger på seg akkurat i dag, forteller Jens Petter Gossner. Han var bøssebærer i Alta.

M I A

PILs program for miljøansvar, MIA, forplikter bedriftene til åpenhet og kontinuerlig forbedring på områdene helse, miljø og sikkerhet.

Se på hva vi gjør...

- 90% kutt i utslipp av farlige stoffer siste 10 år.
- 220 bedrifter forpliktet til kontinuerlig miljøforbedring gjennom MIA.
- Frivillige avtaler for innsamling og gjenvinning av avfall.

Nå går vi et skritt lenger...

- Avtaler mellom staten og prosessindustrien om enøk og kutt i klimagassutslipp.
- MIA-programmet øker innsatsen for å spre de gode miljø-idéene – vi trenger flere og riktige miljøtiltak i bedriftene.

Prosessindustrien tar miljøansvar

PROSESSINDUSTRIENS
LANDSFORENING

For mer informasjon, ta kontakt med PIL, tlf. 22 96 10 00

Saga Petroleum mener miljøalvor. For at det ikke skal bli uforpliktende og kun tomme ord, deltar vi i konkrete prosjekter som skal bedre overvåkingen av norsk sokkel.

Saga utgir årlig et detaljert miljøregnskap og en miljøbrosjyre som gir informasjon om selskapets miljøaktiviteter. Brosjyren gir også svar på viktige miljøpolitiske spørsmål.

Publikasjonene kan fås ved henvendelse til Avd. for Samfunnskontakt.

**Saga
Petroleum**
Postboks 490, 1301 Sandvika
Tlf.: 67 12 66 00

SAS takker for miljørapportprisen 1995

Alt kan gjøres bedre!

All transport er energikrevende og miljøbelastende, men SAS legger ned et betydelig arbeid for å redusere disse belastningene mest mulig.

Et resultat av dette er at vi i år ga ut SAS' første miljørapport. Ekstra inspirerende er det at denne rapporten fikk tildelt den første norske miljørapportprisen. Sammen med etableringen av en ny miljøorganisasjon og fastsettelse av konkrete miljømål for de nærmeste årene, er rapporten et ledd i vår ambisjon om å utvikle et av bransjens ledende miljøprogrammer.

En miljøtilpasset utvikling av flyflåten er det som har størst miljøforbedrende effekt. I 1995 besluttet derfor SAS å investere nærmere 14 milliarder kroner i fly som er blant de mest støy-svake i markedet, og som gir en vesentlig reduksjon i utslippene av CO₂ og NO_x.

Vi vil fra nå av kunngjøre alle SAS' miljøtiltak i en årlig miljørapport som utgis sammen med selskapets årsberetning.

Miljørapporten 1995 kan bestilles fra SAS, Miljøavdelingen, telefon 67 59 78 12 eller telefaks 67 59 84 00.

SAS

DEN FØRSTE SNØEN

Tekster av Sigmund Hågvar

Foto: Jørn Behmer Olsen og Rolf Sørensen

Natur til glede og undring

De fleste av oss mener at natur har en verdi i seg selv. Men det er bare én av grunnene til at vi vil ta vare på den. Forholdet vårt til naturen er også egoistisk. Naturen gir opplevelser som gir oss egeninteresse i å ta vare på den. Det er ikke alle forunt å kunne gi uttrykk for det de får av naturen. Biologen **Sigmund Hågvar** og naturfotografene **Jørn Behmer Olsen** og **Rolf Sørensen** kan det. I en artikkelserie deler de sine naturopplevelser med deg. Har du et forhold til norsk natur, kan du gjenoppleve øyeblikkene av glede og undring.

IUKER HAR det bølgende skogslandet vært nedkjølt av rå høstluft. Den kom sigende nordfra i et langtrukket pust, som fikk ribbete bjørker på åskammene til å svinge forsiktig med det ytterste, fine kvistverket.

Nattestid gror det fram et fint rimdekke over myrflatene. Men ofte klarer solvarmen å smelte fram grønne og brune felter med torvmose utover dagen. Tunge og brede elgklover trapper et sted over en skogsmyr og setter mørke spor etter seg i rimlaget. Den frosne torvmosen ligger knust i gropene.

Hele landskapet ligger i kjølig stillhet. Bare av og til noen tynne pip fra omstrefende flokker av meiser og fuglekonger som trekker rykkvis gjennom det svartgrønne barhengen.

Det er tid for den første snøen.

EN FORMIDDAG FYLLES LUFTEN langsomt av synkende, hvite stjerneflak. Det begynner som et umerkelig silder mellom trærne og i luftrommet over myrer, bekker og vann. Mot mørke trær eller steile bergvegger glir krystallene som lyse punkter mot jorden. De duver ujevnt i fallet, treffer til slutt et strå, en stein eller grein og legger seg brått til. Ofte brister krystallen ved møtet. Men mange blir liggende hele der de lander og viser innviklede mønstre i sine sprikende stråler av størket vann.

Gradvis tetner luften seg til. Åser og dalfører viskes ut, og selv på nært hold blir trærne uskarpe og tåkete. Det er større fnugg som kommer nå; digre, uregelmessige, hvite klumper som bare siger og siger i myriader ned over skogen. Mot himmelen fortaper alt seg i et bevegelig hav av ørsmå fnugg som løser seg ut av ingenting.

Der hvor sildrende, kaldt vann glir fram mellom oppstikkende, runde stein fanges fnuggene opp av strømhvirvlene, føres med nedover bekkedraget og blir selv til skummende, kaldt vann. Men øverst på de runde steinene, der vannspruten ikke når opp, legger fnuggene seg til. Vannløpet får gradvis hvite flekker i seg. I stille bakevjer, der tynningen har begynt å gro ut fra land, dannes hvite, uregelmessige småflater. Der bekken vrir seg gjennom tette snar, legger fnuggene seg til i greinverket over, og her ligger bekesteinene svarte som før i vannstrømmen.

Mellom granene finnes åpne felter der smylegraset gror tett langs bakken. De lange, fingreinte aksene fylles nå av fnuggene, og stråene buer seg langsomt. Til sist møter aksene snølaget under seg, og stenglene blir stående som buer opp av det hvite.

Der stammene står tett beholder skogbunnen lenge sin mørke tone. Men gradvis gror det fram hvite småflekke også her, i små gløpper mellom granene. En svak vind får etter hvert noen fnugg til å fyke inn under trærne, og det hender snølaget på smågreinene glir av og drysser som fint støv ned langs stammene. Det blir til et ørtunt lag inne i tettsnarene, og bakken får en underlig gråtone her.

Noen steder er skogsbildet brutt av vindfelte trær. De ligger med sprikende røtter og hviler på bøye og brukne greiner. Nå bygger snølaget seg opp på de lange stammene. Det blir en mørk, smal stripe under. Der stammen ligger nær bakken, rekker snøen på sidene snart opp til stokken, og det dannes et langsmalt hulrom. Senere vil musene finne det og søke tilhold her i kaldnettene.

I brattheng og stup legger snøen seg til på småhyller og i sprekker. Hvis berget ikke er altfor bratt, dekkes hele svaet av et

tynt, gråhvitt lag. Det vokser et mønster fram i alle bergvegger, der flater i ulike gråtoner bindes sammen av uregelmessige, hvite bånd.

Skogslandskapet mister detaljer, men får nye i stedet. Myrene er omdannet til rene, hvite flater. Der dyr tar seg fram står hele veien hull tilbake i underlaget. Mei-

seflokkene trekker inn under trærne og leter etter greiner med lite snø der de kan pirke fram smådyr.

Et sted har glitrende småkrystaller filtret seg inn i svart skjeggslav. Når et vinddrag siles gjennom trærne, følger isstjernene med i hengslavens duvende bevegelser. □

DE UNDERTRYKTE TRÆR

Tause står skogens undertrykte trær,
skjebnesvangert fastgrodd på hver sin plass.
Den bøyde og vridde lille pistregrena
i den skyggefulle nordskrenten.
Dvergfurua ute i myrsumpen,
– gammel som storgranene i lia,
men overdekt av snølaget vinterstid.
Den snøbrukne grana på åskammen,
som langsomt bøyer opp ei grein
og danner ny topp.

Livet sloss.
Sevja stiger forsiktig hver vår,
og nye, tynne årringer legger seg på.
Det er hardved i de undertryktes seige stammer.

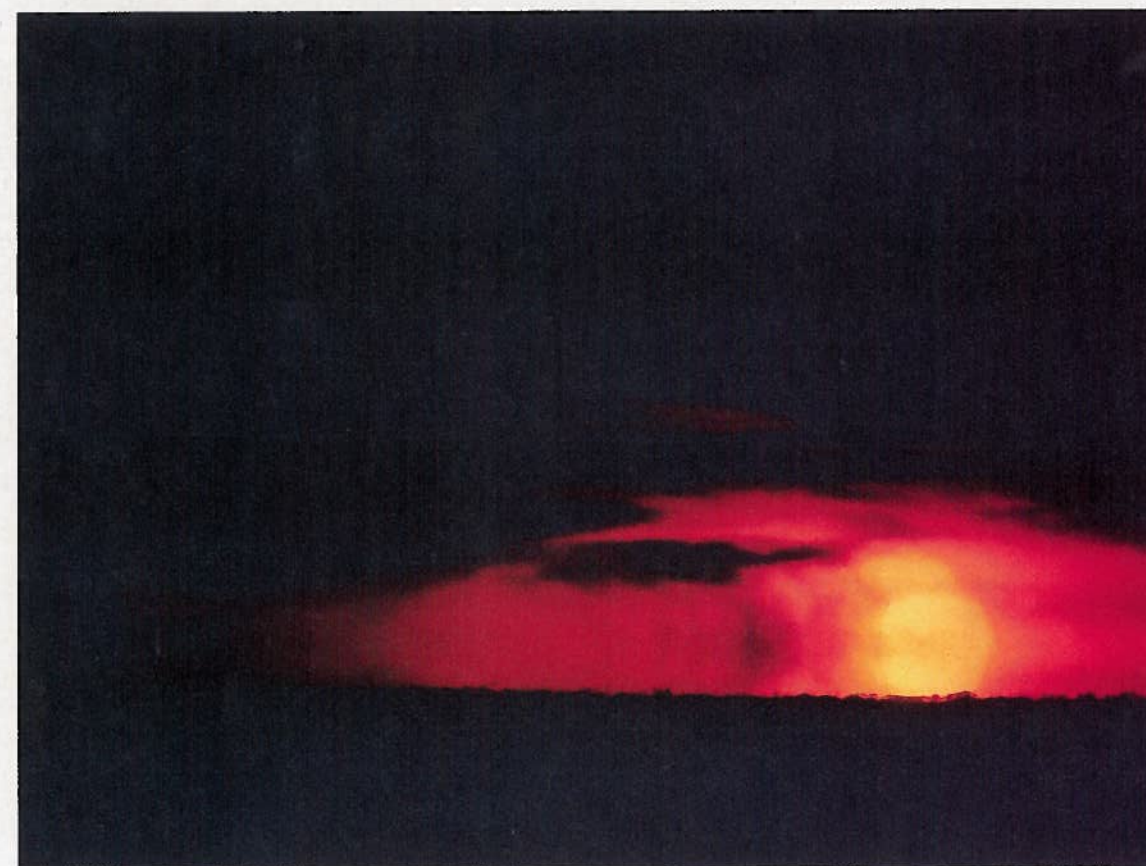
Og en sommer kan det hende at ei kongle dannes
på dvergtreet.

TANKENE ER DINE VENNER

Det er fint å være alene.
I skogen, innpå fjellet.
Helt alene.
For da kommer tankene.
De er dine venner.
Men de krever
at du tar deg tid.

Alle venner
krever tid.
Men de gir deg styrke.
Ikke glem dine venner
tankene.
De har så mye
å si deg.

Gi dem litt stillhet,
gi dem en sjanse
i naturen
av og til.

Natur
&
miljø

Bulletin

Hvem ble mest sitert i Stortingets klimadebatt?

Dagbladet? VG? Dagsrevyen? TV2? Aftenposten?
Arbeiderbladet? **Nei.**

Natur & Miljø Bulletin var organet Ragnhild Queseth Haarstad, Erik Solheim, Jens Stoltenberg og flere andre politikere trakk fram i Stortingets store miljødebatt tidligere i år. Men miljø- og naturvern handler også om andre ting; barskog, truede rovdyr, veibygging, genteknologi, mat og økonomi. Natur & Miljø Bulletin gir deg de viktige nyhetene på miljøfronten – hver 14. dag. Vi arbeider hardt for å være aktuelle, troverdige og lett forståelige.

Nå kan også du abonnere på **Norges ledende miljøavis; for bare kr. 199,- ut 1997!**

Da får du 26 utgaver, spekket med spennende informasjon om naturutviklingen i Norge og Europa! Ring 2271 5520, og bestill abonnementet nå, eller send inn kupongen til N&M, Boks 2113 Gr.løkka, 0505 Oslo.

Ja, jeg vil abonnere på N&M Bulletin!

Jeg bestiller:

- ☐ abonnement for private (kr. 199,- ut 1997)
☐ abonnement for bedrifter (kr. 199,- ut 1997)
☐ jeg vil ha informasjon om klassesett

Navn: _____

Adresse: _____

Postnr./sted: _____

NIVÅ • MENGDE • ANALYSE • DOSERING

NYHET

CONTRONIC 2001/2002

Nivå-mengdemåler og pumpestyring med ultralyd eller trykk giver

- Fiberoptikk ufølsom for støy,
- Enkel programmering:
En knapp en funksjon
Flere rennetyper er innprogrammert
- Enkel installasjon.

Strømfors.
24V AC/DC

Strømutgang:
0-20/4-20mA
galvanisk skilt.

Prosess-Styring AS
Medlem Perstorp Analytical Gruppen
3048 DRAMMEN
Tlf. 32 82 02 14 • Fax 32 82 85 95

NIVÅ • MENGDE • ANALYSE • DOSERING

MØT ENERGIENS VERDEN
PÅ

En utstilling og med norsk energiforsyning
pedagogisk opplegg for skoler og lærerkurs
kontakt oss gjerne

2638 FÅBERG - Tlf. 61 27 74 90 - Fax 61 27 78 94

Utmeldt av Statskirken?

Ved århundreskiftet vil mer enn 500.000 nordmenn stå utenfor Kirken. Mange av disse tilhører heller ikke andre trossamfunn. Er du en av dem?

Har du tenkt på hvem som skal hjelpe deg med navnefest når du får barn og barnebarn, konfirmere tenåringene dine, holde talen i kapellet når du dør?

Det ordner vel Human-Etisk Forbund, sier du.

Vi skal gjøre så godt vi kan, men er du medlem av Human-Etisk Forbund?

Det er grenser for hva vi kan gjøre, hvis ikke de som egentlig er humanetikere støtter vårt arbeid ved å melde seg inn.

Human-Etisk Forbund får en offentlig støtte for hvert medlem som tilsvare «kirkeskatten». Det betales også en medlemskontingent på kr 160 for folk med inntekt, kr 50 for andre. Som medlem mottar du vårt medlemsblad FRU TANKE 6 ganger pr. år.

Vil du vite mer, finner du oss på Internett på http://netrvik.no/human_etisk. Her kan du også melde deg inn. Telefonnummeret vårt er 22 11 10 10.

Det er hyggelig at du regner med oss, men vi vil også gjerne regne med deg.

- ☐ Jeg melder meg herved inn i Human-Etisk Forbund.
☐ Jeg er ikke medlem av Statskirken.
☐ Jeg ønsker nærmere opplysninger om Human-Etisk Forbund.

Navn: _____

Adresse: _____

Postnr./sted: _____

Stilling: _____

Dato: _____

Født: _____

Underskrift: _____

Kupongen sendes: Human-Etisk Forbund, Postboks 6744, St. Olavs plass, 0130 Oslo

FOLKEHØGSKOLE I SØR

-mulighet for seks uker i Israel

Natur og friluftsliv, jakt og skog, Idrett og helse,
Barnehagelinje, Reiseli, Tekstil, håndverk og
keramikk, Møbel og håndverk. (12 t. fordypningsfag).

Musikk, Keramikk og tegning, Søm og tekstilforming,
Allmennfag, Vitenskapsfilosofi og filosofihistorie,
Idrett og ledelse, "Gå derfor ut", Bil og motor.
(5 t. fordypningsfag).

Kontakt
Kvås Folkehøgskole, 4592 Kvås
Tlf. 38 34 77 01 - Fax 38 34 78 83

Gjenvinningsanlegg for fersk avfall fra havbruksnæring og fiskeri. Produksjon er adskilt i to separate inndampingsanlegg. Produkter: Marint protein og marine oljer.

1. Oppdrettsavfall som slo; filetavskjær, utkastfisk og fersk dødfisk konserveres med maursyre og antioksydant. Ensillasjen avfettes, avvannes, (konserveres), og selges til produsenter av Norsk Landbruks- og pelsdyrfor.

2. Salg av maursyre og antioksydant, samt teknisk utstyr for ensilering.

Bjugn Industrier A/S
7160 Bjugn - tlf.: 72 52 85 40

3. Fersk filetavfall fra sild, makrell, torsk etc., samt lodde, konserveres og behandles på samme måte som for oppdrettsavfall. Marked er forprodusenter for Norsk havbruk og eksport til forprodusenter i Europa og Asia.

BEKKEPLEIE MOT JORD PÅ AVVEIE

Foto: Espen Vinje

Advarer mot flyveaske

□ I Vestfold er Naturvernforbundet sterkt skeptisk til at Norsk Avfallshåndtering (NOAH) skal ta imot store mengder flyveaske fra forbrenning av organisk avfall på sitt avfallsdeponi på Langøya, og øke mengden organisk karbon som lagres. Ragnhild Trosby i fylkeslagets Langøya-gruppe advarer mot at slikt organisk avfall blandes med det uorganiske avfallet uten at konsekvensene er bedre utredet, og kritiserer SFTs saksbehandling.

Enøk for eldre

□ Naturvernforbundet i Hordaland vil gi råd om energisparing til pensjonister med eldre boliger. Installering av spare-dusjer, sparepærer og tetningslister er blant tipsene Naturvernforbundet vil hjelpe de eldre med. Informasjonsarbeidet skjer i samarbeid med Vestnorsk Enøk AS, og får støtte fra TV-aksjonen.

Kunstverksted for miljøet

□ Naturvernforbundet i Inderøy arrangerer naturverksted for barn i Nils Aas Kunstverksted. Verkstedet åpnet dørene lørdag 12. oktober, og viste hvordan materialer hentet fra naturen i Trøndelag kunne brukes. Leire som ungene selv hentet i fjærebte til fine kopper, og stykker av or ble hult ut til trebåter. Arrangementet kom i stand i forbindelse med TV-aksjonen.

Helge Strand og Arne Granly fra Naturvernforbundet inspiserer Løkkebekken i Råde sammen med Yibabe Tilahon fra Etiopia.

fentlige etater og lag og foreninger. Hitil har de møtt mye velvilje, men slitt med å finne samarbeidspartnere som vil gjøre noe praktisk med avrenningsproblemene. Nå håper Arne Granly at et samarbeidsprosjekt i anledning årets TV-aksjon kan få fart på sakene. Naturvernforbundet i Østfold, Fylkesmannens landbruks- og miljøvern-avdeling, Østfold Bonde- og Østfold Bonde- og Småbrukerlag deltar i prosjektet, som har fått navnet «Bekkepleie mot jord på avveie».

Tap av matjord er et internasjonalt problem, som må sees i sammenheng med den globale matforsynings-situasjonen, understreker Granly. Under presentasjonen av bekkepleie-prosjektet hadde initiativtakerne besøk av Yibabe Tilahon, representant for REST (Relief Society of Tigray) i Etiopia, og student

ved Landbrukshøyskolen i Ås. Tilahon kunne fortelle at et viktig element i jordbruksprosjektet som TV-aksjonen støtter i Etiopia, er tiltak for å stanse avrenning av matjord. Her har problemene et ganske annet omfang og alvor enn i Råde - men i bunn og grunn handler treplanting og terrassebygging i Tigray og pleie av bekker i Østfold om det samme. □

Altfor mye matjord renner bort i Østfold. Arne Granly Naturvernforbundet i Fredrikstad vil gjøre noe med det.

N&M • Andreas Tjernshaugen

Det 2000 dekar store vannet Skinnerflo i Råde har blitt opptil fire meter grunnere på 50 år, forteller Granly. Det tilsvarer drøyt 1,1 millioner kubikkmeter jord som har rent av jordene og blitt transportert med bekkene. Jord på avveie er med andre ord et betydelig problem i distriktet.

Bedre stell av bekkene i kulturlandskapet er oppskriften til Naturvernforbundet i Østfold. Det er der hvor vegetasjonen rundt bekkene fjernes at avrenningen fra jordene er verst. Arne Granly Naturvernforbundet i Fredrikstad oppfordrer grunneierne rundt hver bekk til å opprette et bekkelag.

- Laget bør ta med ryggsekk og matpakke og gå en tur langs bekken hver vår og høst for å se hvordan det står til, sier Arne Granly.

Meningen er at bekkelaget skal diskutere hva som kan gjøres for å hindre avrenning. Det gjelder fremfor alt å sikre en skikkelig vegetasjon rundt bekken. Naturvernforbundet anbefaler åtte til ti meters vegetasjonsbelter på begge sider av elva eller bekken, forteller Granly. Han vil for egen del foreslå å opprette et bekkelag for Løkkebekken i Råde, som han er nabo til.

Det er mange grunner til å ta bedre vare på bekkene. For det første er det ille at så store mengder matjord går tapt. For det andre er vegetasjonen rundt bekkene en viktig del av kulturlandskapet, og tilholdssted for svært mange dyre- og plantearter. Sist men ikke minst utgjør plantene ved bekken et naturlig renseanlegg.

- Når det snakkes så mye om nitrogenrensing, burde vi i det minste ta vare på naturens metode for å stanse avrenningen av nitrogen og andre næringsstoffer, mener Granly.

Naturvernforbundet har arbeidet med bekkepleie i Østfold i mer enn ti år. Helge Strand og Arne Granly har besøkt bekker i sin del av fylket gjennom en årrekke, og fulgt utviklingen. Fra hundrevis av fotografier har de valgt ut en lysbilde-serie som de viser for skoler, of-

Norges Naturvernforbund
Postboks 2113 Grünerløkka
0505 Oslo, Norge
Besøksadr.: Nedre gate 7, Oslo
Tlf: 22 71 55 20
Faks: 22 71 56 40
e-post: naturvern@sn.no
Internett: <http://www.grida.no/ngo/naturvern>

MEDLEMSKONTINGENT:
Personlig medlem: (inkl. Natur & Miljø) kr 250.-
Pensjonist: (inkl. Natur & Miljø) kr 150.-
Livsvarig medlemskap: kr 4000.-
Medlemmer av Norges Naturvernforbund er automatisk medlem av det lokal- og fylkeslag vedkommende søker til.

NATURVERNFORBUNDETS FYLKESLAG:
Naturvernforbundet i Østfold: Leder: Per Bingham, Texnestoppen 7, 1591 Sperrebotn, Tlf: 69 28 82 76.
Fylkessekr.: Cathrine Schei, Kontoradr.: Perjeistedsvn. 5, Fredrikstad, Tlf: 69 31 49 80, Faks: 69 31 85 27.
Postadr.: Boks 1151, 1631 Gamle Fredrikstad.
Naturvernforbundet i Oslo og Akershus: Leder: Ragnar Akre-Aas, Brekkeila 5B, 0882 Oslo, Tlf: 22 95 16 03. Daglig leder: Gjermund Andersen.

Kontor- og postadr.: Maridalsvn. 120, 0461 Oslo, Tlf: 22 38 35 20, Faks: 22 71 63 48.
Naturvernforbundet i Hedmark: Kontaktperson: Inger Lise Flakvik, 2510 Tykkedal, Tlf: 62 48 60 76.
Naturvernforbundet i Oppland: Leder: Thomas Kleivmark, 2743 Harestua, Tlf: 61 32 35 13, Kontoradr.: Løkket, 23, Lillehammer, Tlf: 61 26 00 81, Faks: 61 26 08 58.
Postadr.: Boks 368, 2601 Lillehammer.
Naturvernforbundet i Buskerud: Leder: Unni Evensen, Askund, 3482 Tofta, Tlf: 32 79 59 11, Fylkessekr.: Per Øystein Klunderud, Kontor- og postadr.: 3322 Darbu, Tlf: 32 75 05 04, Faks: 32 82 52 49.
Naturvernforbundet i Vestfold: Leder: Tron Mikkelsen, Syd Georgieggt. 3C, 3215 Sandefjord, Tlf: 33 46 23 26, Fylkessekr.: Bernt

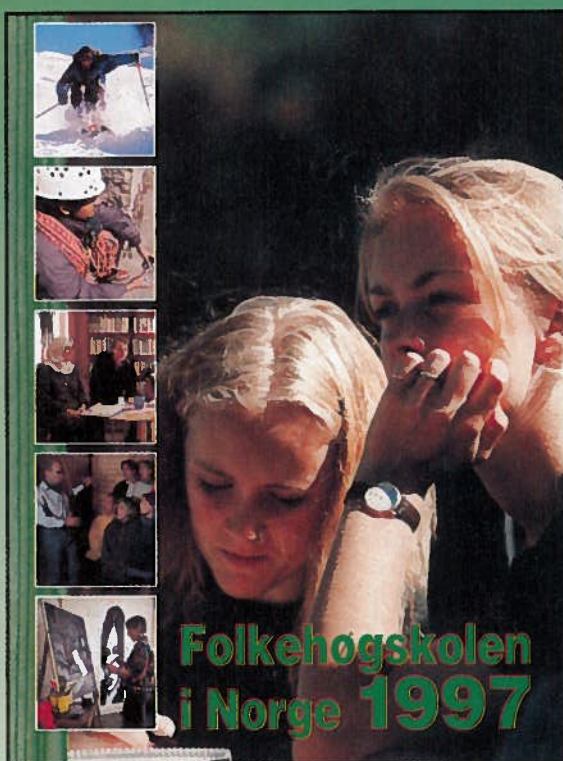
Bekkevik, Kontor- og postadr.: Håkon Gamleseggt. 6, 3111 Tønsberg, Tlf: 33 31 56 70, Faks: 33 31 56 10.
Naturvernforbundet i Telemark: Leder: Jon Ingebreten, Lønnemoen, 3853 Vrådal, Tlf: 35 05 61 39, Fylkessekr.: Ingrid Sergeardsen, Kontoradr.: Stasjonsvn. Hjuksebo, Tlf: 35 95 74 08, Faks: 35 95 76 20.
Postadr.: Rute 20/28, 3670 Notodden.
Naturvernforbundet i Aust-Agder: Leder: Geir M. Kolen, Heimdalsvn. 7, 4800 Arendal, Tlf: 37 02 68 69, e-post: gmk@pmddata.no.
Kontoradr.: Klevgt. 1, Arendal, Tlf/Faks: 37 02 79 44, Postadr.: 4934 Nesgrenda.
Naturvernforbundet i Vest-Agder: Leder: Torbjørn Fredriksen, Grøngjevn. 33, 4500 Mandal, Tlf: 38 26 13 49.
Kontoradr.: Tolbodgt. 10, Kristiansand

Tlf: 38 02 57 66, Faks: 38 02 46 33.
Postadr.: Boks 718, 4601 Kristiansand.
Naturvernforbundet i Rogaland: Kontaktperson: Unni Evang, N. Frøfjords gate 1B, 4041 Hafrsfjord, Tlf: 51 55 21 00.
Fylkessekr.: Ingvild Erga, Kontoradr.: Løkkevn. 45, Stavanger, Tlf: 51 52 88 11, Faks: 51 52 88 15, e-post: nir@sn.no.
Postadr.: Boks 441, 4001 Stavanger.
Naturvernforbundet i Hordaland: Leder: Eero Olli, Ladegårdsgt. 32, 5035 Bergen-Sandviken, Tlf: 55 31 83 44, e-post: eero.oli@isp.uib.no.
Kontoradr.: Jacobsfjorden, Bryggen, Bergen, Tlf: 55 31 38 51, Faks: 55 31 53 92.
Postadr.: Boks 1201, 5001 Bergen.
Naturvernforbundet i Sogn og Fjordane:

Leder: Erik Solheim, Flugedalen, 6800 Førde, Tlf: 57 72 45 31, Faks: 57 82 38 73.
Kontoradr.: Halstam, 42, Førde, Postadr.: Boks 691, 6801 Førde.
Naturvernforbundet i Møre og Romsdal: Leder: Ole Fremo, Lillevikvn. 11, 6400 Molde, Tlf/faks: 71 21 66 92, Fylkessekr.: Gunn Fiske, Kontoradr.: Kirkebakken 1-3, Molde, Tlf: 71 21 87 00, Faks: 71 21 87 02, Postadr.: Boks 153, 6401 Molde.
Naturvernforbundet i Sør-Trøndelag: Leder: Martin Hofsl, Strandvn. 27b, 7042 Trondheim, Tlf: 73 50 55 04, Fylkessekr.: Ottar Michelsen, Kontoradr.: Munkegt. 27, Trondheim, Tlf: 73 51 52 24, Faks: 73 51 27 27, e-post: ottarm@stud.ntnu.no.
Postadr.: Boks 706, 7001 Trondheim.
Naturvernforbundet i Nord-Trøndelag: Leder: Per Flatberg, Øvre gate 11, 7670 Sakshaug, Tlf:

74 15 38 01, Fylkessekr.: Ove Steinar Haug, Kontoradr.: Skolegt. 12, Steinkjer, Tlf: 74 16 99 56, Faks: 74 16 22 84, Postadr.: Boks 132, 7701 Steinkjer.
Naturvernforbundet i Nordland: Leder: Gunnhild Aasmoe, boks 738, 8001 Bodo, Tlf/faks: 75 52 45 46, Kontoradr.: Torvg. 10A, Bodo, Tlf/faks: 75 52 60 33, Postadr.: Boks 250, 8001 Bodo.
Naturvernforbundet i Troms: Kontaktperson: Inger Meland, Musegt. 11, 9009 Tromsø, Tlf: 77 68 64 12, Kontoradr.: Skippert, 11B, Tromsø, Tlf: 77 68 99 60, faks: 77 61 10 69.
Postadr.: Boks 924, 9001 Tromsø.
Naturvernforbundet i Finnmark: Kontaktperson: Arild Jensen, Åsavn. 13D, 9500 Alta, Tlf: 78 43 74 04, Fylkessekr.: Keto Johansen, Tlf/faks: 78 43 06 52, Postadr.: Boks 1176, 9500 Alta.

Bærentshavkontoret:
Kontaktperson: Bente Aasjord, Tlf: 75 77 84 10, Faks: 75 77 84 74, Postadr.: Boks 10, 8082 Leines.
Nordsjøutvalget: Kontaktperson: Arne Berg, 5198 Matredal, Tlf: 56 36 72 57.
Kontoradr.: Jakobsfjorden, Bryggen, Bergen, Tlf: 55 31 38 51, Faks: 55 31 53 92.
Postadr.: Boks 1201, 5001 Bergen.
Natur og Ungdom: Leder: Lars Heltbrekken, Tlf: 22 36 42 18, Faks: 22 20 45 94.
Kontor- og postadr.: Torgt. 34, 0183 Oslo.

Den nye katalogen er kommet!

Ring Informasjonskontoret for folkehøgskolen
Telefon: 22 41 66 75

De beste enøk-rådene er gratis!

Enøk-guiden kan du få gratis av Oslo Energi Enøk. I denne håndboken finner du enkle og nyttige sparetips som gjør at du kan effektivisere ditt energiforbruk. Bestill den på telefon 22 43 59 51, faks 22 56 30 77 - eller på Internett - <http://www.oslo-energi.no>.

Oslo Energi Enøk

Trafikk og miljø

Nye rapporter fra
NATURVERNFORBUNDET

Naturvernforbundet har foretatt en grundig gjennomgang av hvordan hensynet til luftforurensning blir ivaretatt i planleggingen av samferdselssystemene, med vekt på veianlegg i byene. Naturvernforbundet peker på inkonsekvenser i dagens planleggings-systemer og gir forslag til løsninger. I dagens konsekvensutredninger antas det at redusert reisetid med bil i byområder ikke gir trafikkvekst. Naturvernforbundet har gjennomgått teori og empiriske undersøkelser om nyskapt trafikk.

Resultatene presenteres i tre rapporter som henvender seg til fagfolk, politikere og enkeltpersoner som arbeider for miljø-vennlige transportløsninger i byene.

Jeg bestiller følgende rapporter:

- Veiplanlegging for redusert luftforurensning i byene. (4/96) kr. 50
- Konsekvensutredning av veiprojekter i by. Intervjuer med planleggere i Statens vegvesen og kommunene. (5/96) kr. 50
- Fører økt framkommelighet på veinettet i byer til trafikkvekst? (6/96) kr. 50
- TILBUD: Alle tre rapportene, kr. 99
(Porto og ekspedisjonsgebyr på 20 kroner kommer i tillegg)

Navn:

Adresse:

Postnr./sted:

«Natur & Miljø»

Antall

☐
☐
☐
☐

Kan sendes
ufrankert i
Norge.
Naturvern-
forbundet
betaler
porto

SVARSENDING
Avtalenr. 109 000/5pb

Naturvernforbundet
Grünerløkka postkontor
0505 Oslo

Livet i havet – vårt ansvar

Fiskeridirektoratet ble opprettet i 1900 og har ansvaret for forvaltningen av livet i havet – fra beskatning av sjøpattedyr til høsting av tang og tare. En voksende oppdrettsnæring er også et viktig ansvarsområde. Fiskeridirektoratet utformer reguleringer for fiske og fangst og har i tillegg oppsyn med uttaket av havets ressurser og kvaliteten på disse. Fiskeridirektoratet har hovedkontor i Bergen, men har også kontorer og stasjoner langs kysten fra Fredrikstad i sør-øst til Vadsø i nord.

FISKERIDIREKTORATET

Postboks 185, N-5002 Bergen

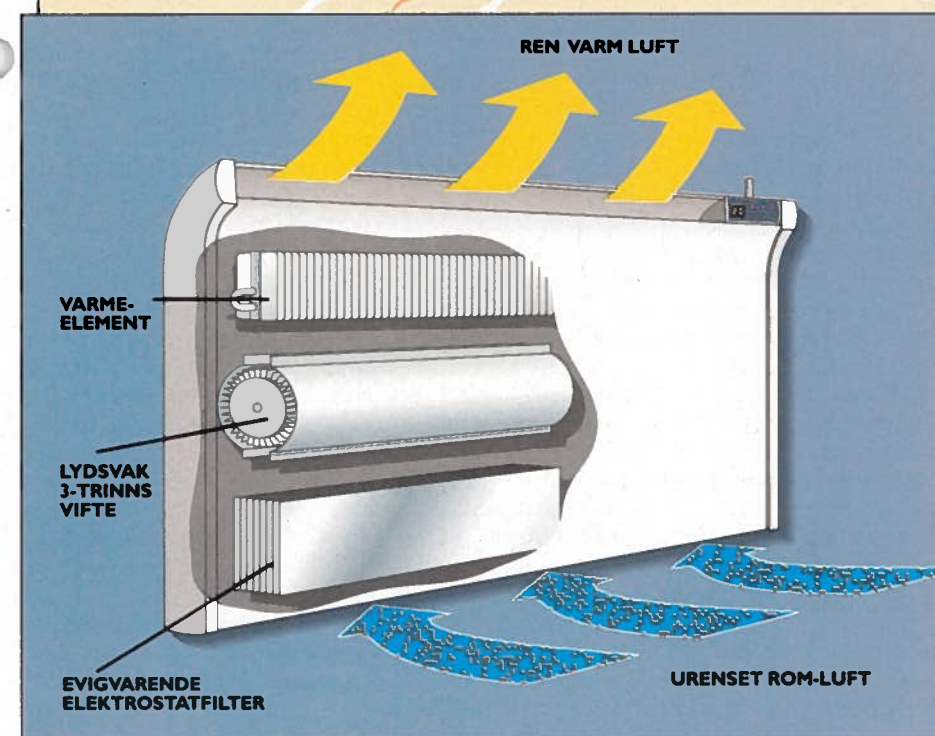
Besøksadresse: Strandgaten 229, Nordnes - Bergen

Telefon: 55 23 80 00 - Telefaks: 55 23 80 90

nå også med filter...

Nyhet

Glamox TPF er den unike kombinasjonen av varmeovn og luftrensere. En ovn som gir effektiv oppvarming av luften samtidig som den bl.a. fjerner pollen, støv og partikler fra eksos og tobakksrøyk. Elektrostatfilteret i ovnen fjerner partikler helt ned til 0,01 μ . Prøv en med filter - for god, varm og ren inneluft! Ring oss eller spør din Glamox-forhandler.

(1 μ = 1/1000 mm. Tobakksrøyk = 3,0 - 0,01 μ)

GLAMOX

Nydalsveien 15,
Postboks 4253 Torshov, 0401 Oslo.
Tlf. 22 02 11 00. Fax. 22 02 11 02

på klingen

I denne spalten kan alle si sin mening om aktuelle natur- og miljøspørsmål. Skriv kort og under fullt navn. Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte. Innsendte manus blir ikke returnert. Skriv til Natur & Miljø, Postboks 2113 Grünerløkka, 0505 Oslo.

Gassen som stoff-ressurs

Gassen som nokre så gjerne vil brenne opp fortast råd, har ein alternativ bruk som vi ikkje tenker over, og som media skriv lite om. Men la oss først ta litt ressurs-økologisk teori:

Det er etter kvart allment kjent at fosile hydrokarbonar er lagerressursar og at desse ikkje fornyar seg. Brukar vi dei, blir dei borte, og avfallet representerer alltid eit problem der det blir deponert.

Kva er det som gjer at jordgassen er ein ressurs, dvs. at mennesket kan bruke gassen til økonomisk fordelaktige føremål?

Nytten ligg i kjemien, for å seie det enkelt. Slik desse molekyla er oppbygd, er det relativt mykje energi knytta til bindingane i molekylet. Denne energien kan vi på enkel vis frigjere ved å la molekylet reagere med oksygen. Men det betyr også at

dersom vi brenner opp desse energirike molekyla, vil det koste svært dyrt i form av energi dersom vi seinare skulle få bruk for slike molekyl til andre føremål.

Det er her vi kjem inn på den andre bruksmåten av jordgass: Som grunnlag for å produsere polymerar, dvs. plaststoff av alle slag. Her er det ikkje energien som utgjør nytteverdien, det er sjølve den molekylære oppbygginga som gjer gassen til ein ressurs.

Vi kunne kalle dette ein stoffspesifikk bruk av gassen. Ved slik bruk vil energien bli verande i molekyla. Etter at stoffet har vore i bruk ei tid, vil vi framleis kunna ta ut energien når vi er ferdige med å bruke plasten. Brukar vi derimot energien med det same, kan vi aldri få stoffspesifikk bruk av gassen.

Dersom vi da brukar opp jordgassen i dag, kva skal vi så lage plastrøyr og måling av i framtida?

Kva er det vi brukar gassen til i stoffspesifikk samanheng? Kvar og ein av oss kan kjenne på buksa eller skjorta si, og deretter sjå seg rundt i rommet, på stereoanlegg, husgeråd, blomsterpotter, barneleikar m.m. Går du i bilen og drar ut i byen, møter du ei enda meir plastdominert verd. Ein stor del av dette har jordgass som råstoffgrunnlag.

Dersom vi da brukar opp jordgassen i dag, kva skal vi så lage plastrøyr og måling av i framtida?

For å lage slike molekyl som vi brukar i plast, må vi «sette energien inn att» i molekyla. Det kan vi gjere kunstig, og i så fall vil det koste omlag tredobbelt med

energi i forhold til det vi fekk ut av turbinane. Det vil altså vere eit netto energitap på nærmare 70 prosent ved denne transaksjonen, og det vil merkast når det gjeld det økonomiske fundamentet for kommande generasjonar.

Det andre alternativet i framtida vil bli å lage plaststoffa av biologisk materiale.

Det vil beslaglegge areal og andre ressursar som elles burde vore brukt til å skaffe mat i ei verd med stadig fleire menneske og stadig minkande mengder av reint vatn og matjord.

Derfor bør vi spare jordgassen til stoffspesifikk bruk for generasjonane etter oss. Gassen er viktigare som molekyl-ressurs enn som energiressurs, dersom vi skal vise eit minstemål av ansvar overfor framtida. Og det skal vi vel?

Hartvig Sætra

La duene være

Om vi får mate duene fra blokkeligheten, drar de ikke sin vei, de spiser maten opp så det ikke kommer rotter til,

og maten blir ikke liggende på søppeldyngene slik at det blir rotteplager på grunn av dette der. Det er slik det fungerer i praksis. Vi trenger dette for å opprettholde naturbalansen rundt blokkene.

Duene holder naturen ren rundt oss, og de trenger nok mat for å bli. Slik er det en balanse mellom mennesker og duer også. Vi trenger å ha dem rundt oss fordi de er fine og fredelige. La oss derfor forene oss og mate duene.

Annemor Bakke, Oslo

Bjørn og fårrikål

I nr. 4 på side 2 står en liten epistel med overskrift: *Om frykt og fårrikål*. Jeg vet ikke hva en skal tro om et seriøst blad, som tar inn denslags sludder.

Sitat: «En stakkars bjørn kan jo ikke spise sitt daglige lammelår uten å bli blyforgiftet av en skyteglad sauebonde. Bonden på sin side forsvarer seg med at han er glad i dyra sine. Alle vet jo at ting man er glad i sender man ut i skogen uten tilsyn et halvt års tid.»

For det første skyter ikke bonden fordi han syns det er en fornøyelse. Men når en stadig finner døde og lemleste sauer, er det vel ikke så vanskelig å forstå at nok er nok. Klart det er en psykisk belastning å se dyr (alle dyr) lide unødig, men sauer har også en økonomisk side. Det er lett å sitte på et kontor i byen og frede andres eiendom – det være seg dyr eller skog – det svir ikke ens eget skinn å ta levebrødet fra andre.

Men den drøyeste påstanden – uten rot i virkeligheten – er at bonden sender sauene ut i skogen et halvt år uten tilsyn. Hvor har vedkommende skribent det fra? Det er nemlig blank løgn. Her på lavlandet er beitesesongen fra 1. juni til elgjakten begynner 24. september eller 1. oktober. Det blir fire måneder – i fjellet er sesongen betydelig kortere.

Og tilsyn har de aller fleste sauer regelmessig, men det sier seg selv om en har en smule fornuft at det er praktisk ugjenomførlig å gjete kontinuerlig. Da bør

Natur & Miljø og reklame • villrein eller veg?

skribenten ta seg en tur i marka først.

Håper jeg ikke får se noe så til de grader useriøst på trykk mer i bladet – da har dere garantert et medlem mindre. Jeg forlanger en unnskyldning på trykk.

Ingeborg Huset
tidligere sauebonde

Natur & Miljø – reklame

I **Natur & Miljø** nr. 5-96 er det et intervju med undertegnede om forsvarets rasering av naturen i Troms. Noen sider lengre ut i bladet står en halvsides annonse med teksten: «Forsvarets bygningstjeneste (FBT) tar miljøansvar».

Når en gjennom en årrekke har «kriget» for å redusere forsvarets naturrasering og kjenner holdningene enkelte i forsvaret, og ikke minst i FBT, har til dette, er det skuffende å få slengt i «trynet» en slik annonse i det organ som i første rekke skal beide for å skape holdninger for å ta vare på naturen. Her selger en sjela si.

Så til annonsen:

Å rydde opp i gamle synder er forsvaret pålagt gjennom lovverket. Det er ikke ei frivillig handling.

At forsvaret reduserer støyplagen er naturlig, men samtidig planlegger de skytebaner o.l. nær boligområder og skaper økt støy i stedet for å legge banene til etablerte øvingsfelt.

Gjenplantning er et utmerket foretak gjennomført av entusiastiske mennesker, men skulle forsvaret revegetere alle spor de årlig setter i for eksempel Troms-naturen, ville store deler av det årlige forsvarsbudsjettet gå med til det. Trur noen det vil skje?

Erfaringen med forsvarets flerbruksplanlegging til nå er at den ensidig skjer på forsvarets premisser.

Forsvarets/FBTs hemmeligstempling av planer og utbygginger for å få dem lettere gjennom har det blitt mindre av med

årene, men fortsatt skjer det overtramp.

Håper jeg slipper å se flere annonser av denne type i Natur & Miljø.

Hans Prestbakmo, Målselv.

Villrein framfor veg

Miljøvern- og samferdselsstyresmakterne må ikkje gje etter for presset frå nærings- og reiselivsinteressene i Hordaland og deler av Hallingdal om å få grøne vegnummerskilt på Rv 7 over Hardangervidda.

Grøne skilt vil fortelje trafikantane at vegen er oppgradert riksveg (stamveg), og utlendingene vil oppfatte det som at vegen har europavegstatus.

Dette vil auke trafikken, serleg av turistar, noko vegforkjemparane og reiselivet ønskjer.

Men grøn skilting av vegen over Hardangervidda betyr at det vil lyse eit raudt lys for villreinen der. Omsynet til villreinen må telje meir enn veginteressene i dette tilfellet.

– Vi har forplikta oss gjennom internasjonale konvensjonar til å ivareta villreinen.

– Vi har ingen slike forpliktande avtaler om at vegen over Hardangervidda skal ha stamvegstatus.

Dette er også ei viktig miljøsak for Telemark, fordi vi saman med Buskerud og Hordaland har eit felles ansvar for å trygge reinen sitt livsmiljø på heile Vidda.

Riksveg 7 bør for framtida heller ikkje vera vinteropen over fjellet av omsyn spesielt til reinens beitetrekk. Ferdsel og barrierer er to av dei største trugsmåla mot villreinstammene våre.

Rv 11, den framtidige E134, heilårsvegen over Haukelifjell, er langt mindre konfliktylt i høve til villreinen, medan vegen fra Tinn i Telemark til Uvdal i Buskerud, av omsyn til villreinen, bør vera vinterstengt også i framtida.

Jon Ingebretsen
leiar Naturvernforbundet i Telemark

bok

RAGNAR FRISLID, med turbeskrivelser av GJERMUND ANDERSEN:
Nordmarka
Gyldendal, 195 sider

Det er skrevet mange bøker om Nordmarka, hovedstadens «nasjonalskog», men det oppstår en ekstra spenning når forfatteren er Ragnar Frislid – «trollet» fra Oslo som startet sin forfatterkarriere med reportasjer og fortellinger fra nettopp Nordmarka. Forventningene blir heller ikke mindre når det er talsmannen for den opprinnelige nordmarkskulturen – Gjermund Andersen, som står bak bokas turbeskrivelser.

Bokas undertittel er: *Natur, historie og friluftsliv* Og det er med natur boka begynner: «Langt inne i nordmarksskogene kan du ennå – hvis hellet følger deg – høre tiurens første nølende knepp når dagen gryr i april. Og når solen stiger og skogen står grønn mot svartgrimet snø som ligger på sitt siste i alle sørvendte lier, kan du høre svartspetten der den hilser den nye dagen velkommen med sitt ville og vårlige skrik. Da aner du at livet i Nordmarka går sin gang som alltid før, nesten som i Peter Chr. Asbjørnsens dager.»

Nordmarka har på tross av skogsmaskinenes herjinger fortsatt store kvaliteter å by på. Frislids meget interessante vinklinger og kunnskapsformidling om skogens dyr og vekster blir vakkert akkompagnert av spennende og illustrative bilder, noe som setter eventyrlysten i sving. Nordmarkas kultur-utvikling gjennom tidene og kampen for bevaringen av dens ekthet blir også dokumentert representert ved bl.a. selve symbolsaken, den unike barskogen ved Spålen/Katnosa.

Friluftlivsdelen er det i hovedsak Gjermund Andersen som står for. Som daglig leder av Naturvernforbundet i Oslo og Akershus kjenner han Nordmarka bedre enn mange. Nettopp dette kommer fint fram i kapitlet «Rutebeskrivelser». Her får vi tips om lange og korte turer såvel som vinter. Hele 12 turer er beskrevet, og rutene omfavner såvel det kjente og nære som Mari- og Sørkedalen og det litt mer ukjente og spennende som f.eks. Raskedalen og Lortholskollen.

Boka har også et avsluttende kapittel med praktiske opplysninger om f.eks. fiske og padling i Nordmarka samt adresser og telefonnummere til organisasjoner som har Nordmarka som sitt arbeidsfelt.

God tur!

Rein Midteng

PS: Bestill boka hos Naturvernforbundet i Oslo/Akershus (tlf. 22 38 35 20). Da går halvparten av fortjenesten fra boka til det videre arbeidet for å sikre Nordmarka for ettertiden.

Natur & miljø

Et aktuelt annonsemedium?

78% av våre 60 000 lesere har utdannelse på universitets-/høyskolenivå.
60% har sitt daglige virke i staten, kommuner, forsikringsinstitusjoner og utdanningsinstitusjoner.
83% befinner seg i aldersgruppen 25-54 år.

Felles for dem alle er miljøinteressen.

Med dette som utgangspunkt burde Natur & Miljø være høyaktuelt for dem som selger varer eller tjenester til det offentlige.
Like aktuelt burde det være å annonsere her om en er på jakt etter personer med miljøbakgrunn/interesser.

Ta gjerne kontakt med en av våre konsulenter på **tlf. 22 71 92 20** om du ønsker ytterligere opplysninger om vår leserundersøkelse eller annonsemuligheter.

Natur og Ungdom fyller 30 år

1 Er du en av dem som har stått til langt på natt og kopiert løpesedler for Natur og Ungdom?

2 Er du en av dem som har sittet på glattcelle etter en av Natur og Ungdoms aksjoner?

3 Er du en av dem som gang på gang har forbannet norsk miljøpolitikk? 4 Kort sagt; er du en av de mange tusen som har vært aktive i Natur og Ungdom?

5 Da er du invitert til Natur og Ungdoms tredveårsdag.

Ja, selvsagt skal jeg feire Natur og Ungdom!!

Navn:

Adresse:

Vegetar: Jeg må ha seng:

Sendes til Natur og Ungdom, Torggt. 34, 0183 Oslo.
Husk; Hvis ikke deg, hvem. Hvis ikke på landsmøtet, når?

Feiringen skal foregå på Natur og Ungdoms landsmøte.

Jubileumsboken om Natur og Ungdoms første tre leveår lanseres lørdag 4. januar, og på kvelden blir det festmiddag for dagens og gårsdagens NUere. Stedet er Vest-Oppland folkehøgskole på Brandbu. Her blir det gjensyn med gamle kjente og historier fra tre aktive år i miljøkampen. Kvelden skal bli mer enn mimring, den skal også inspirere til fortsatt kamp!

Prisen for hver person blir 150,- kroner. Det inkluderer festmiddag, frokost og overnatting på

flatseng. For de av dere som er for gamle for flatseng kan vi ordne med seng eller overnatting i et herberge ikke langt fra folkehøgskolen. Dette kan bli litt dyrere, men ikke mye.

Vi har dessverre begrenset antall plasser til rådighet og det er derfor lurt å være tidlig ute med påmeldingen.

Foto: Husmo-fo

På Norges tak...

Polarsirkelsenteret på Saltfjellet. En skulpturbygning i landskapet. Bygget med inspirasjon fra naturen, for å gli i ett med den. Et bygg som står utsatt til, skapt for å tåle norske værforhold. Værforhold som krever maksimalt av byggematerialene. For arkitekt Odd Aanesen i Bodø var derfor Protan takbelegg av PVC et naturlig valg for Polarsirkelsenteret. Bitende kulde, stekende varme, sterkt sollys. Protan har utviklet og tilpasset takbelegget til nordiske forhold.

Protan takbelegg er et armert PVC-belegg. En tredel av PVCen som benyttes er resirkulert. Fordi PVC i bygningsmaterialer har en svært lang levetid, opptrer disse produktene svært sjelden som avfall. Når takbelegget har tjent sitt formål gjennom et langt liv, tar Protan takbelegget i retur for resirkulering. PVC er derfor akseptert som et miljøriktig materiale som ikke bidrar til å påvirke miljøet mer negativt enn alternative materialer.

For nærmere opplysninger om PVCs egenskaper og miljømessige påvirkninger er du velkommen til å kontakte PVC Forum.

Dette er medlemsbedriftene i PVC Forum:

ABB Kabel AS
Mabo AS
Renolit Norge AS

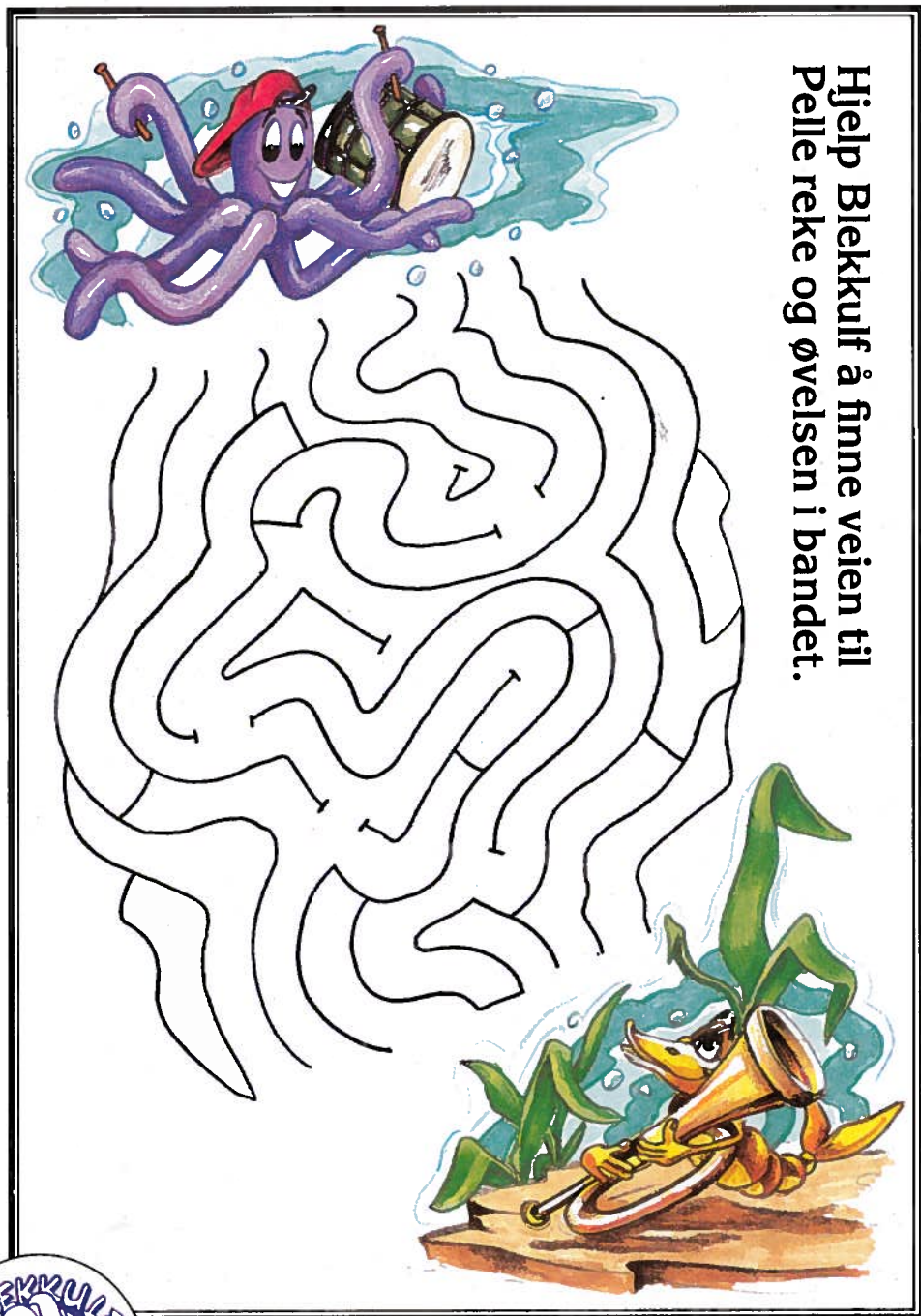
Akzo Nobel Chemicals AS
Norsk Hydro a.s.
Shell Chemicals Europe

Alcatel Kabel Norge AS
Protan AS
Wilh. Willumsen AS

Dynoplast Ålesund
Rieber & Søn AS

PVC
FORUM

Postboks 2724
St.Hanshaugen, 0131 Oslo

Hjelp Blekkulf å finne veien til Pelle reke og øvelsen i bandet.

VIL DU BLI MILJØDETEKTIV?

Har du lyst til å bli miljødetektiv?

Medlemskap for 1997 koster 125 kroner. Da får du et velkomstbrev med tøymerke, klistremerker og medlemskort. Medlemmene får åtte nummer av Flaskeposten i året, og du som sender inn denne kupongen, får i tillegg en super Blekkulf-pin med teksten: Vi skal arve jorda!

Kan sendes ufrankert i Norge. Vi betaler porto.

SVARSENDING

Avtalenr. 152220/21
Blekkulfs
Miljødetektiver

Grünerløkka
Postkontor
0505 Oslo

Navn: _____ Født: _____
Adresse: _____
Postnr./sted: _____
Foresattes underskrift: _____
Evt. annen betaler: _____
Adresse: _____
Postnr./sted: _____

EN FORHÅPENTLIGVIS VAKKER DAG...

«Tenk at noen kan være så ego at de ikke tenker på oss som tross alt skal arve jorda en forhåpentligvis vakker dag.»

Det er Ingrid F. Dørum som skriver dette til Blekkulfs Hovedkvarter. Hun er skuffet over at så mange boikottet TV-aksjonen «Miljø for livet». Og hun er ikke den eneste.

Blekkulfklubben på Halsen fritidshjem i Stjørdal har sendt oss en rapport fra sin aksjon i forbindelse med «Miljø for livet». De samlet inn 3700 kroner, og kan ikke forstå hvorfor de voksne laget så mye bråk rundt aksjonen. «Hva var det egentlig de voksne kranglet om når det gjaldt denne TV-aksjonen – har de glemt at sammen er vi sterke som en foss!» □

BARNA GIKK FORAN

Programleder Ingunn Kyrkjebø sa det mange ganger under sendingen på TV da hun leste opp meldinger om hva som hadde foregått rundt i landet; barna er de aktive. Utlodninger, basarer, kronerullinger, teaterforestillinger, flaskepantering ... fantasien og innsatsen var stor. Selvsagt var det mange voksne som gjorde sitt også, men barna gikk foran.

Blekkulf og vennene hans har visst det lenge, og nå har hele Norge fått beviset: Fremtiden tilhører barna, og de tar ansvar for den.

Tusen takk til alle barn som samlet inn penger til TV-aksjonen. Blekkulf er stolt av dere! (Forresten: Vi takker alle de voksne som var voksne nok til å gi også. Det var jo tross alt ikke lite penger som kom inn) □

Blekkulferne på Grünerløkka i Oslo hadde flaskepanteringsaksjon for «Miljø for livet». De ringte på dører i nabolaget, og ba om å få pante de flaskene folk hadde liggende. Det brakte inn over 500 kroner. Og nå gleder de seg til å fortsette aktiviteten i nye lokaler i borettslaget.

Ivige miljødetektiver

Driftsvesen i Tvedestrand har laget en barne- og ungdomsside i lokalavisen. Det er en god idé. Det er viktig at barna får vite hva som skjer i kommunen. Det er også viktig at de får vite hva de selv kan gjøre for miljøet.

Faksimile fra Østlendingen

Faksimile fra Tvedestrandsposten

ødetektiver på Gjeving

Bjørkedal-elever med miljødi

Faksimile fra Porsgrunns Dagblad

De du verver nå,

blir medlem ut 1997!

Flotte og praktiske **premier** venter deg som **verver nye** medlemmer nå.

Fortell **venner og kolleger** hvor viktig det er å ha et sterkt og

aktivt **Norges Naturvernforbund** som stiller opp der naturen trues.

JEG HAR VERVET:

1961

1

5

☐ Hovedmedlem ☐ Pensjonist

☐ Hovedmedlem ☐ Pensjonist

2

☐ Hovedmedlem ☐ Pensjonist

3

☐ Hovedmedlem ☐ Pensjonist

4

☐ Hovedmedlem ☐ Pensjonist

Vervet av:

Medl.nr.:

Navn:

Adresse:

Jeg ønsker vervepremie:

- ☐ Kalender ☐ Frøautomat
☐ Dagstursekk, blå ☐ Ullpledd
☐ Dagstursekk, rød ☐ Jeg sparer vervingene
☐ Ståltermos

Kan sendes
ufrankert.
Adressaten
vil betale
porto.

SVARSENDING

Avtalenr.: 109 000/5 Pb.

**NORGES
NATURVERNFORBUND**

Grünerløkka postkontor
0505 OSLO

**NATURKALENDEREN
1997**

I årets kalender finner vi bilder som på forskjellige vis gjør at tankene går til vår norske eventyrskatt. Her byr vi på noen smakebiter; uthulte trær, nedsnødde troll fordypet i alvorlig samtale, skarver fra Utrøst og regnbuen som symboliserer drømmen om det som finnes over de syv blåner.

Pris 130,- Medlemspris 95,-

■ **Verv 1 og kalenderen er din!**

SOLID DAGSTURSEKK

Anatomisk dagstursekk med meget god passform. Type: Bergans Birkebeiner, 35 liter. Sekken har polstrede og regulerbare skulderremmer, regulerbar brystrem, bredt hoftebelte, bærehåndtak, romslig lokklomme, festepunkter for utstyr utenpå sekken, feste for sidelommer (lommer kan kjøpes løst), Naturvernforbundets logo trykket på lokket. 5 års garanti mot fabriksjons- og materialfeil. Pris kr 749,- Medlemspris kr 679,-

■■■■ **Verv 4 og sekken er din!**

KNUSFRI STÅLTERMOS

(ikke avbildet) High mountain ståltermos, knusfri, veil. pris 260,-

■ **Verv 1 og termosen er din!**

FRØAUTOMAT

Solid fuglemater med rikelig plass til frø. Mer hygienisk enn vanlige fuglebrett (fuglene overfører ikke smitte til hverandre). Pris 198,- Medlemspris 175,-

■■ **Verv 2 og frøautomaten er din!**

ULLPLEDD

Godt og varmt ullpledd fra Berger. Koselige farger som passer like godt på hytta som hjemme i sofaen. Str. 130 x 200 cm. Kan vaskes på 30 graders ullprogram. Veil. pris 489,-

■■■ **Verv 3 og ullpleddet er ditt!**

lesernes galleri

Bjørnar Berg, Oslo: Dette må vel være rundens friskus. Fotografen har gått tett innpå en av kulturlandskapets kuleste innvånere, noe som har resultert i et morsomt bilde. Det krever et enormt mot å arbeide med bilder som dette, spesielt når det virker som om motivet vil spise deg kreves det en enorm vilje til å stå løpet ut. At Bjørnar har hatt lyset på sin side gjør bildet til noe helt spesielt.

Temaet for vår uhyttdige naturfoto-tevling var denne gang «kulturlandskap». Litt færre bilder, og kanskje ikke fullt så mange bra som i siste runde, er juryens kommentar. Kanskje litt typisk, for de fleste av oss trekkes nok mot villmarka når det klør i foto-finger'n.

Temaet for neste runde er «Uvær». Vi håper at årstiden vi er inne i kan virke inspirerende, så har du ennå ingen bilder som passer til temaet skal du kanskje ta deg en tur ut?

Frist for å sende inn bilder er mandag 6. januar.

Send inntil fem lysbilder. Alle bildene må merkes med fotografens navn/bosted. Samtlige bilder blir returnert. De utvalgte fotografene får tilsendt en rød 35 liters Bergans ryggsekk, og en vurdering av vår billedredaktør Bård Løken.

Temaene de neste nummerne er:

«Uvær» 6. januar

«Fjell» 15. februar

Send bildene til

Natur og Miljø

Boks 2113 Grünerløkka

0505 Oslo

Merk konvolutten «Lesernes galleri».

Jørn Areklepp Omre, Oslo: Jørn er en rutinert landskapsfotograf, og beviser i dette bildet et bevisst forhold til bildekomposisjon. Blikket ledes fra forgrunnen og innover i bildet, og gir en god «dybdevirkning». Hovedårsaken er at blomstene i forgrunnen umiddelbart trekker oppmerksomhet. Via skigarden i bildets «mellomgrunn» trekkes blikket mot tjernet i bakgrunnen. At dette tjernet repeterer formasjonen som vi finner i forgrunnen (blomstene) er med på å forenkle bildet.

Torstein Liene, Kristiansand: Også dette bildet er tatt av en fotograf i «proff-klassen». Torstein har vært på Hidra og fått med seg dette bildet hjem. Bildeflaten fylles av spennende linjespill og formasjoner, og at bildet er tatt i «den blå timen» gjør bildet enkelt i fargesammensetningen. Landskapet forteller at det her er tilbakelagt atskillig slit og svette, noe som understrekes av de virkemidlene som fotografen har benyttet.

Magnar J. Fiksen, Øystese: Vår i Hardanger er tittelen på dette bildet. Her er det både mye vår og mye liv: Ola bonde som ser fram til gode avlinger, måkene som kjenner knepene, og kontrastene i årstid og landskap. Magnar har fortettet situasjonen med et teleobjektiv, noe som forenkler bildet og framhever budskapet.

GODE MILJØVALG

Når hygiene og komfort teller

*Kvalitet og pris er det viktigste for
brukerne og derfor også for oss.
Våre produkter har høyest mulig
innblanding av ressursbesparende
TMP-cellulose uten at vi dermed går
på akkord med kvaliteten.*

*Sterk komprimering av produkter
har gitt redusert forbruk av
emballasje og betydelig lavere
transportvolum.*

*Skogen – vår viktigste råvare – er en
fornybar ressurs. Vi planter tre nye trær
for hvert tre vi feller.*

*1 Edet Natur toalettpapir er 100%
av råvaren resirkulert papir.*

